

DİN İSTİSMARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 1317
Halk Kitapları / 298

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Yayın Koordinasyon
Yunus AKKAYA

Tashih
Sedat MEMİŐ

Grafik & Tasarım
Mücella TEKİN
Emre YILDIZ

Baskı
Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ő.
Tel: 444 44 03

Eser İnceleme Komisyon Kararı: 21.10.2016 / 36
2017-34-Y-0003-1317
ISBN: 978-975-19-6679-7
Sertifika No: 12931

Ankara - 2017
1. Baskı

© Diyanet İŞleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: 0312 295 72 94
Faks: 0312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

DİN İSTİSMARI

DİB
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
DİN İSTİSMARI.....	9
PROF. DR. MEHMET GÖRMEZ DİYANET İŞLERİ BAŞKANI	
DİNİ DEĞERLERİN BUHARLAŞMASI	13
PROF. DR. ALİ BARDAKOĞLU DİYANET İŞLERİ ESKİ BAŞKANI	
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİN İSTİSMARI.....	21
PROF. DR. MUSTAFA ÖZTÜRK ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ	
BİZİ ALDATAN BİZDEN DEĞİLDİR	29
DR. EKREM KELEŞ DİB DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU BAŞKANI	
DİNİ KALDIRAÇ YAPMAK İHANETİ	35
DOÇ. DR. HALİL ALTUNTAŞ DİB BAŞKANLIK MÜŞAVİRİ	

BATI'DA VE TÜRKİYE'DE DİNİ GRUPLAR.....	41
DOÇ. DR. ALİ AYTEN YRD. DOÇ. DR. SEVDE DÜZGÜNER MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ	
DEĞERLERİN METALAŞTIRILMASI	51
PROF. DR. CAĞFER KARADAŞ DİB DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU ÜYESİ	
DİN MÜHENDİSLİĞİNE KARŞI SIRAT-I MÜSTAKİM	59
PROF. DR. MUAMMER ERBAŞ BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ	
SAHTEKÂRLIĞIN DİĞER ADI: TAKIYYE	67
DOÇ. DR. İSMAİL KARAGÖZ DİB REHBERLİK VE TEFTİŞ BAŞKANI	
GÜÇ ARZUSUNDAN DÜNYEVİLEŞMEYE DİN MÜHENDİSLİĞİ.....	73
PROF. DR. EJDER OKUMUŞ ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ DİN SOSYOLOJİSİ ANABİLİM DALI	
KUR'AN MÜSLÜMANLIĞI	81
DOÇ. DR. MEHMET BOYNUKALIN İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ	
DİNLERARASI DİYALOG GERÇEKTE NEDİR?	87
DR. LÜTFÜ ÖZŞAHİN	
SÖYLEŞİ: ALİ AYGÜN	97
PROF. DR. MEHMET ALİ BÜYÜKKARA İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	

SUNUŞ

Tarih boyunca çeşitli kişiler ve guruplar, insanların hayatlarında merkezi bir yere sahip olan dini ve dinî ritüelleri kendi çıkarlarına alet etmişlerdir. Dünyevi menfaat devşirmek adına dinde birtakım tahrifatlar yaparak din istismarına kapı aralamışlardır.

Din istismarı; din üzerinden topluma, toplumun sosyolojisine, psikolojisine, kültürel dokusuna müdahale etmektir. 15 Temmuz'da yaşadığımız FETÖ/PDY darbe teşebbüsünün ayaklarından biri de şüphesiz teolojik ihanetti. FETÖ yapılanması bir yandan toplumdaki meşruiyetini takviye etmek için dini istismar etmiş, bir yandan da dinin temel umdelerini tahrif etmek, dinî kavramların içini boşaltarak özünden koparmak suretiyle din mühendisliği yapmaktan geri durmamıştır. Tarihte bu nevi pek çok istismar projesini görmek mümkündür.

15 Temmuz'da yaşadığımız ağır travmanın sebepleri ve meydana getirdiği tahribatı ele almak üzere Diyanet Aylık Dergi'nin 309. sayısı "Din İstismarı" gündemi ile yayımlanmıştır. Dergide konuyla ilgili uzmanların kaleme aldığı birbirinden değerli makaleleri kitap olarak da okuyucularımızın istifadesine sunmak istedik. Bu gaye ile makaleleri yeniden gözden geçirerek ve yeni yazılar ekleyip zenginleştirerek elinizdeki bu kitabı hazırladık.

Dinimizin daha iyi anlaşılması ve din istismarına karşı halkımızın daha duyarlı olmasına bir nebze olsun katkıda bulunacağını düşündüğümüz "Din İstismarı" kitabını siz değerli okurlarımızın istifadesine sunuyoruz.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

PROF. DR. MEHMET GÖRMEZ
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI

DİN İSTİSMARI

İnsanın Yüce Yaratıcı ile ilişkisini, vahyin şerefli elçisi olan Hz. Peygamber ile bağı ve diğer insanlar ile birlikte yaşama esaslarını belirleyen din, samimiyet üzerine kurulmuştur. Bu yüzden Allah Rasulü (s.a.s.) “Din nasihatir/samimiyettir.” buyurmuş, ashab-ı kiram “Kime karşı?” diye sorunca, “Allah’a, Kitab’ına, Rasulü’ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara karşı.” cevabını vermiştir. (Müslim, İman, 95.) İlahî olanla ilişki, samimiyet üzerine bina edilir. Hâlık’a karşı mahlukun en birinci vazifesi, O’nun birliğini, bütün eşsiz ve benzersiz sıfatlarıyla yüceliğini, kudret ve rahmetini büyük bir içtenlikle ikrar ve kabul etmektir. “Dini Allah’a has kılarak O’na ibadet edin.” (Araf, 7/29.) ayeti, bu içtenliğin kulluğun özü olduğuna ve ibadetin Allah Teâlâ’nın rızasına erişmek dışında bir amaç gözetmemesi gerektiğine işaret eder. Dinin esas anlamı, her türlü iş ve oluşun Allah rızasını merkeze alarak ele alınması ve O’nun rızası doğrultusunda gerçekleşmesidir. Aynı şekilde kâinatla ve onun gözbebeği olan insanla ilişkilerin miyarı da samimiyettir. Dürüst ve iyi niyetli, hak ve hukuka riayetkâr, erdem ve ihsanı ilke edinmiş bir mümin olmak, samimi olmak demektir. Samimiyet ise, attığı her adımdan, verdiği her karardan art niyeti ve riyaı uzak tutmayı gerektirir. En önemlisi de dinini ve dinî değerlerini dünya menfaatine kurban etmekten,

Allah'ın rızası dışında rıza ve onaylar almak uğruna dinini feda etmekten şiddetle sakınmayı gerektirir. Din ile samimiyet arasındaki bu vazgeçilmez bağı kuramayan birçok kişi ve grup, tarih boyunca dinden faydalanarak çeşitli kazançlar elde etme yoluna gitmiş, düşünce ve eylem bazında sapmalar yaşarken çıkarlarına dini alet etmekten çekinmemiş ve tarih boyunca din istismarı ile dini tahrif kol kola yürümüştür. Her ne kadar dile getirmekten hicap duysak da, din istismarı söz konusu olduğunda İslam toplumları da üzücü örneklerle şahittir. Kadim gelenekleri arkasında bırakan bu bulaşıcı hastalık Müslümanlara sirayet etmekte gecikmemiş, Hulefayı Raşidin döneminin acı tecrübeleri, fitne hareketleri, siyasi ve itikadi bölünmeler, din istismarını da beraberlerinde getirmiştir. Allah kelamının ilahî bir kalkanla korunuyor olması metnin değiştirilmesine imkân vermese de kimi zaman ayetlerin anlamlarını çarpıtarak, kimi zaman da onları bağlamları dışında kullanıp batını yorumlarla maksadının dışında istihdam ederek istismarın yolunu açanlar daima olmuştur. Sadece Kur'an'ı değil hadis rivayetlerini, ashab-ı kiramın hayatını, dinî değer ve kavramları, Müslümanların dinî duygularını istismar eden bezirganlar dün olduğu gibi bugün de karşımızdadır. İtibar ve nüfuz elde etmek, ekonomik çıkar sağlamak, makam ve şöhret kazanmak ya da ilmi yetersizliğini ört bas etmek gibi farklı niyetlere hizmet etse de din istismarının sonucu aynıdır: Dinin toplum içindeki saygınlığını ve insanların dine dair güvenini zedelemek, sağlıklı bir din algısının toplum içinde yerleşmesine engel olmak ve tefrikaya zemin hazırlamak. Şu bir gerçektir ki, Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler, insanları Allah'a ve Allah'ın dinine çağırışlardır. Risalet zincirinin son halkası olarak Allah Rasulü de 23 yıl boyunca çevresindekileri sadece İslam'a davet etmiş, kendi menfaatine, ikbal ve istikbaline dönük herhangi bir teşebbüs içine girmemiştir. Nitekim ilgili ayet-i kerimede Hz. Peygamber'e "Allah'ın izniyle Allah'a davet edici olarak gönderildiği" ifade edilir. (Ahzab, 33/46.) Dolayı-

sıyla davet, tebliğ ve irşat faaliyetlerinde esas olan, samimiyet ve hasbiliktir. Peygamber'e seslenen vahy-i ilahî şöyle der: "De ki: Sizden herhangi bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah'a aittir. O, her şeye hakkıyla şahittir." (Sebe, 34/47.) Allah ve Rasulü'nün adını anarak, dinin benzersiz etkisini ve imtiyazını kullanarak kendi davasına hizmet etmek isteyenlerin sonu elbette hüsrandır. Bu hüsrân onları sadece bu dünyada değil ahirette de yakalayacaktır. Zira din kisvesi altında güç devşirmek, her türlü hadsizliğin ve sahtekârlığın ötesinde bir durumdur. Nasslarla oynamak, hadis diye uydu-rulan sözlerden medet ummak, rüya ve ilhama dair abartılı anlatımlarla büyülü bir dünya kurgulamak, menkıbe ve hikâyeler aracılığıyla dinin sahih kaynaklarına aykırı bir zihniyet inşasına kalkışmak asla kabul edilemez. Dini araçsallaştıran hiçbir grup, hizip, örgüt ya da oluşum "dinî cemaat" olarak adlandırılmaz. İslam'ı, hem sevk ve idare ettiği hareketin din dışı amaçlarını gizleyen bir sütte, hem de mensuplarını mutlak sadakatle bağlılığa sevk eden bir araç olarak kullanan hiçbir lider de "din âlimi" olamaz. İnsan için dinin anlamı değişmeyecek ve insanın dine olan ihtiyacı hiçbir zaman eksilmeyecektir. Dolayısıyla dinin insan ve toplum hayatındaki varlığı, din ile sağlıklı ilişkiler kurabilmenin değeri, dinin doğru anlaşılmasının ve içtenlikle yaşanmasının önemi de hiçbir zaman yok olmayacaktır. Bugün Müslümanların dine olan sade ve samimi bağlılıklarını güçlendirmek; dine ait değerlere, din görevlisine ve dinî kurumlara olan güvenlerini korumak hepimizin önceliği olmalıdır. Din istismarıyla mücadele ancak taze bir niyet ve samimi bir gayretle mümkündür. Şimdi ülke olarak 15 Temmuz'da yaşadığımız sarsıcı tecrübeyi bir silkinme ve toparlanma imkânı olarak değerlendirip toplumumuza bilinçlendirme zamanıdır. Zira dinini sağlam kaynaklardan öğrenen Müslüman, aklını ve idrakini bir başkasının emel ve ideallerine teslim etmeyecek, din istismarcısına fırsat vermeyecektir.

PROF. DR. ALİ BARDAKOĞLU
DİYANET İŞLERİ ESKİ BAŞKANI

DİNİ DEĞERLERİN BUHARLAŞMASI

İslam, Allah'ın gönderdiği dinin adı, Müslümanlık da bizim bu dini anlama ve uygulama tarzımızdır. Müslümanlık, Kur'an ve sünnetin getirdiklerinin şu veya bu zaman diliminde veya bölgede Müslümanlar tarafından hayata aktarılma ve yaşanma biçimini ifade eder. Daha açık bir ifadeyle, İslam'ın tarihinde Orta Asya'dan Kuzey Afrika ve Endülüs'e, Yemen ve Hindistan'dan Kafkasya ve Balkanlara kadar uzanan geniş İslam coğrafyasında birbirinden hayli farklı anlayışlar, yorumlar, mezhep ve meşrepler ortaya çıktı. Buna biz "İslam'ın tarihsel tecrübesi", ya da "Müslümanlık" diyoruz.

Müslümanlığı İslam'ın aynısı görmek, İslam ile İslam'ın tarihsel tecrübesini aynileştirmek ne kadar yanlışsa, bu ikisi arasındaki bağı görmezden gelerek Müslümanların tarihsel tecrübesini bütünüyle İslam'ın dışında ayrı bir olgu hatta İslam'dan sapma olarak görmek de o kadar yanlış olur. Birinci yanlış İslam karşıtlığını ön yargılı biçimde sürdüren bir kısım Batılı çevreler ile tarihsel tecrübeyi kutsalla âdetle eşdeğer kılan katı gelenekçi Müslümanlar sıkça yapmaktadır. İkinci yanlış ise, İslam'ın tarihsel tecrübesini yok sayma ve onu dinden bağımsız bir olgu olarak göstermedir. Bu yanlış ise, İslam'ı anlamada tarih ve toplum bilincini ıskalayan, İslam'a kuramsal ve ideolojik bir misyon yükleyen veya günümüz Müslümanlığı-

nı bu tecrübenin bir parçası olarak görmek istemeyen çağdaş İslamcı söylem sıkça düşmektedir. Yaşadığımız Müslümanlığın, dinin asıllarına göre bazı sapmaları ve yanlışları elbette olabilir; hatta bu kaçınılmaz bir durumdur. Bu yargı dün için de bugün için de geçerlidir. Zaten Kur'an ve Sünnet'in Müslümanlar arasında kıyamete kadar var olması demek, işte bu yanlış ve sapmaların Kur'an ve Sünnet ışığında devamlı kontrolden geçirilerek düzeltilmesi imkânının bulunması ve Müslümanların bu yüzleşmeyi sürekli yapmalarının gerekmesi demektir. Diğer bir anlatımla kaynağından arı duru şekilde çıkan su kapımızın önüne geldiğinde kirlenmiş ise, bize düşen onu kirli kılan arzî durumları gidermek olmalıdır.

Bugün İslam coğrafyasında kendi ellerimizle inşâ ettiğimiz ve hayata aktardığımız Müslümanlık tarzı ile İslam dininin yüce değerleri arasındaki makasın hayli açıldığını üzülen gözlemekteyiz. Bu duruma şüphesiz birçok sebep yol açmıştır. Mesela din içi çoğulculuk yerini tek hakikatçı görüşlerin ve ideolojilerin savaşına terk etmiştir. Rahmet kaynağı olması gereken mezhep ve görüş farklılıkları artık fitne ve kardeş kavgasını körüklemeye başlamıştır. Müslümanlığımızın İslam'dan uzak düşmesinde, din içi çoğulculuğun ve hoşgörü ortamının kaygan zemini üzerinde her biri bir tarafa savrulan kişi veya grupların kendi çıkarları için dinî değerleri sıkça ve sorumsuzca tüketmesinin, halkımızın dinine bağlılığını fırsat bilerek din istismarı yapmasının da büyük payı vardır. Bu durum sadece Müslümanları değil İslam'ı da töhmet altında bırakmakta, yeni nesilleri İslam konusunda bir yol ayrımına sürüklemektedir.

Günümüzde biz Müslümanlar öncelikli olarak iki temel sorunla/sorumlulukla karşı karşıyayız: Birincisi Kur'an-ı Kerim'in kalıcı davetini, Kur'an mesajını ve Hz. Peygamber'in sünnetini çağımıza taşımak; diğeri de bu dinî bilgiyi hayatımızın içine katmak ve dinin doğru bilgisi ışığında dinî hayatımızla, yani Müslümanlığımızla yüzleşmek. Bu sorumluluğun

birinci kısmı İslam ulemasının boynunda asılı ağır bir borç olarak durmaktadır. İkincisi ise bütün Müslümanların tek tek borcudur. Ancak ikinci fasılda sağlıklı bir yüzleşmenin gerçekleşebilmesinin büyük oranda ulemanın ödevini iyi yapmasına bağlı olduğunu da burada kaydetmek gerekir.

Öteden beri İslam'ın yeterince ve doğru biçimde anlaşılmadığından söz ederiz. Peki, İslam ilk muhataplarınca ve sonrakiler tarafından anlaşılıp anlaşılmadı mı? Aradan on dört asır geçtikten sonra bir dinin anlaşılmadığını ileri sürmek, yüce Mevla'ya ve O'nun elçisine bühtan olur. Böyle bir iddia, Şa'ri'nin dininin ve bu dini açıklayan Rasü'lullah'ın başarısız olduğu imasını/ithamını içerir. Elbette son hak din olarak gelen İslam anlaşıldı; ilk nesiller anladılar, sonrakiler de anladılar. Burada elbette tek tip anlamadan söz edemeyiz. Çünkü İslam dini 14 asırdır farklı bölgelerde, farklı coğrafyalarda farklı şekillerde anlaşıldı, yorumlandı, dinî bilgi her dönemde az veya çok güncellendi ve insanlar sorunlarını belli oranlarda çözdüler. Dış dünya ile daha yakın temasa geçtiğimiz ve birçok alanda mevzii kaybettığımız son iki-üç yüzyıla gelinceye kadar Müslümanların dinle ilişkilerinde kaos derecesinde bir sıkışma yaşanmadı.

Günümüzde dinî hoşgörü ve çoğulculuk atmosferi, aynı zamanda dinin sahih bilgisi konusunda bulanık bir havayı da beslemeye başlamıştır. Kıyamete kadar Müslümanlar arasında din konusunda değişmez hakem Kur'an-ı Kerim'in ve sahih sünnetin verdiği dinî bilgidir. Ana eksen bu oldukça Müslümanlar arasında çoğulcu düşüncenin yol açtığı kafa karışıklığı asgariye inecektir. Gerçi temenniler bu yönde olsa da, her bir insanın özgür iradesi, düşünme ve karar verme özgürlüğü bulunduğundan için dini anlama ve yorumlamada farklı anlayışlar ve yollar bir realite olarak aramızda hep var olagecektir. Bunun farkındayız. Çoğulculuğun aramızda olabildiğince yaşatılmasından, farklı görüşlere tahammülümüzün artmasından başka çıkar yol yoktur. Bu da doğrudur. Burada belki de en kritik

eşik, insanların kendi görüş ve yorumlarını İslam'a ve Allah'a isnat etmeksizin kişisel görüşü ve kanaati olarak ifade etmesi, her türlü dayatmadan ve tekelci tutumdan uzak durması, ama en önemlisi kendilerine hangi maddî/manevî mertebe ve sıfatları yakıştırsa yakıştırsınlar, Allah adına hüküm vermekten kaçınmasıdır. Böyle olursa İslam'ın bilgi mirasında kayıtlı farklı görüşlerin her birini "tek hakikatçı" ve ötekini "mahkûm edici" bir anlayış içinde değil, Allah'ın gönderdiği dinin, hayatın akışı içinde farklı farklı şekil ve tonlarda anlaşılabilceğini kabullenerek yorumlarız.

Diğer taraftan çoğulculuğun İslam toplumlarında ayrışma ve kargaşa sebebi olmaması ve muhtemel sorunlarını asgarî düzeye indirebilmek için yapılması atılması gereken bir diğer adım daha vardır. O da ilim muhitlerinin farklı görüş ve anlayışları, kadim ulemanın kendi görüşlerine "zan" veya "kavl" demesinden de cesaret alarak, sivil bir tartışma ortamında soğukkanlı olarak ele alması, kişisel görüşleri kutsala izafe etmekten ısrarla kaçınmasıdır. Nasıl gelenekteki bilgiler arasında "kutsal"a ait olanla "tarih ve zaman"a ait olanı farketmemiz ve ona göre inisiyatif kullanmamız gerekiyorsa, aynı bilinci günümüzde üretilen bilgi ve yorumlarda da sürdürmek durumundayız. Ancak o zaman farklı görüşler rahat ve hoşgörülü bir ortamda tartışılıp iyilik yolunda yarışmak mümkün olur, farklılıklar rahmet kaynağı olur. Çünkü, Allah ve Rasûlünün sözü dışında herkesin sözünün neticede bir yorum ve kişisel görüş olduğunu, yanılabilir olduğunu kabullenmek zorundayız. Bu aynı zamanda inancımızın da gereğidir. Bize düşen, ileri sürülen her bir görüşün, tercih edilen her bir hayat tarzının aramızda hakikatin ölçüsü ve hakem olan Kur'an ve Sünnet ışığında tekrar tekrar sağlamasını yapmamız, gerektiğinde yanlıştan dönme erdemini göstermemizdir.

İlâhî vahyin son halkası ve son hak din olan İslam, apaçık bir din, Kur'an apaçık bir kitaptır. İslam'ın ana kaynaklarının ne

dediğinin hâlâ bilinmediğini, dinin gizemli şifrelerle ve düz bakışla anlaşılamayacak sırlarla dolu olduğunu veya onu sadece din adamları sınıfının veya seçilmiş bazı zevatın anlayabileceğini ileri sürmemiz doğru olamaz. Böyle olsaydı, bu dini anlamakla ve yaşamakla sorumlu da olmazdık. Kur'an'ın dedikleri ortadadır; sünnetin de nasıl bir Müslüman tasviri yaptığı ana hatlarıyla bilinmektedir. Zaten "Müslümanlık nedir?" sorusuna belli bir ortak cevap verilebiliyorsa bu, dinin esaslarının belli olmasının, Kur'an'ın ve Sünnet'in meramını çok iyi anlatmasının başarısıdır. Ancak öteden beri İslam coğrafyasında dinin bir dizi sırlarla dolu olduğu, bunu ancak özel yetki ve yeteneğe sahip belli şahısların çözebileceği, kurtuluş için de bu şahısların peşine takılmak gerektiği fikri ısrarla işlenir ve birçok dinî oluşum/örgütlenmeye buradan kanal açılır. Bu kapıdan girenler de şahıslara dinî kurtarıcılık, gabydan haber verme, dünyaya tasarruf, hatta Levh-i mahfuz'a/İlâhî takdire müdahaleye kadar uzanan bir kutsiyet ve otorite izafe etmeye ve bunun delillerini de Kur'an'ın satırları arasında aramaya başlarlar. Dinde gizem arttıkça dinî duygu ve arayışların istismar edilme riski de artar. Sonunda olan dine ve samimi dindarların umutlarına olur. Dinî değerler buharlaşır, umutlar tükenir.

İslam'ı melankolik, gizemli ve anlaşılabilir bir din olarak tanıtır Kur'an ve sünnetin apaçık bilgisini kabuk (zâhir), kendi indî zan ve tevillerini öz (bâtın) olarak görenler gerçekte dinin akîde esaslarıyla çatışma hâlidir; Kur'an'la çatışma halindedir. Bu yolun sonu din istismarına ve istismar edilen dinin tüketilmesine kadar gider. Günümüzdeki dinî cemaatleşme ve tarikat örgütlenmeleri tasavvufun geleneksel sınırlarında kalarak insanların ahlakî gelişimine, derunî dindarlığına katkı sağlayıcı bir çizgide hizmet üretse, toplumda engin bir hoşgörünün yerleşmesine öncülük etse, toplumun sosyal bağını güçlendirici roller alsın hem meşruiyetlerini perçinlemiş,

hem de dine ve topluma hizmet etmiş olur. Ama İslam dünyasında üzülererek görüyoruz ki çoğu zaman öyle olmadı. Yakın zamanda yaşadığımız travmanın ana sebeplerinden biri, bir dinî cemaatleşme hareketinin İslam'ın değer ve kavramlarını hoyratça kullanarak ekonomik çıkar ilişkisine ve siyaset projesine dönüşmesi, karanlık ilişkiler ağının içine girip boğazına kadar terör ve şiddet bataklığına saplanması değil mi? Kendilerinden menkul kutsal makam ve otoriteler ihdas edilmesi, nev-zuhur kutsallıklar ve onun üzerinden dünyevî projelerin ortaya çıkması en çok da dünyadaki İslam algısına zarar vermedi mi? Gerçekten de bu tür sapmalar, hem tasavvufa hem İslam'ın o güzel dindarlık modeline büyük zarar vermektedir. İslam dünyasının Kur'an ve Sünnet'in sahih bilgisi ışığında bu realitelerle de yüzleşmesi gerekiyor.

Bugün, elli küsur İslam ülkesi var ve parmağımızla gösterebileceğimiz, insanların huzur, güven içinde olduğu ve dünyaya bunu vadeden bir örnek İslam toplumu bulmakta zorlanıyoruz. Modern dünyaya örnek olabilecek bir İslam dünyasından söz edemiyoruz. Bunu hepimiz üzülererek görüyoruz. Bunu görmek için başımızı kaldırıp etrafımıza bakmak bile yeterlidir. İslam ülkeleri olarak her birimiz birçok sorunla boğuşuyoruz. Din ile örgüt ve kabile savaşları, din ile şiddet, hatta terör iç içe geçirilmekte, dinî kavram ve değerler çeşitli grup ve oluşumlarca, hatta uluslararası nitelikte karanlık örgütlerce ve onlarla işbirliği içine girenlerce hoyratça istismar edilmektedir. İslam esaslarına aykırı biçimde üretilen kutsallıklar ve dindar kesimlerin zihinlerini çelen dinî değer istismarları sadece Kur'an ve Sünnet'in önüne perde olmakla ve İslam akidesine zarar vermekle kalmamakta; aynı zamanda dünyadaki İslam algısını, birlik ve dirliğimizi, huzur ve güvenliğimizi de tahrip etmektedir. İslam ülkeleri veya toplumlarının her birinde bu olumsuzluğun farklı örnekleri hiç eksik olmamıştır. Gelenekçisinden selefisine, modernistinden tarikat mensubuna

kadar birbirine zıt ve birbirini dışlayan, hatta din dışı sayan görüşler sadece halk kesimlerini değil ulemayı da kuşatmış durumda. Şimdi burada can alıcı şu soruyu sormamız gerekiyor: Bütün bunların her biri İslam'ı anlama ve yorumlama biçimi midir? Şayet öyle ise, günümüzün parçalanmış toplumlarında toplumsal birlik ve dirliği, dayanışmayı ve kardeşliği tesis etme çabalarına İslam'ın herhangi bir katkısı olabilir mi? Şayet öyle ise, bırakalım "İslam ümmeti"ni, sağlıklı bir "İslam toplumu"ndan söz edilebilir mi? Bu soruların cevabı elbette kolay değil. Belki de geriye iki yol kalıyor: Ya Müslümanlar dini anlama ve yorumlamada ma'ruf eksenli bir ana yolda toparlanacak, ya da bu farklılıkları tolere edebilecek daha üst bir aidiyet ve kimlik inşası içinde çözüm bulunacak.

Öyle anlaşılıyor ki, günümüzdeki elli küsur İslam ülkesinden her birinin geride bıraktığı tecrübesinin ve hayatın akışı içinde bugün geldiği noktanın ayrı ayrı dinî ilimler ve İslam'ın yorumlanması açısından ne gibi bir anlam ve değer ifade ettiği üzerinde ciddiyetle durmamız gerekiyor.

PROF. DR. MUSTAFA ÖZTÜRK
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİN İSTİSMARI

Din (Dîn-i Mübîn-i İslam) genelde bütün bir İslam âleminin, özelde bu ülkenin hem en temel yapı taşlarından hem de en büyük zaaf unsurlarından birisidir. Daha açıkçası İslam farklı etnik kökenler, diller ve renklere sahip sayısız insanı ortak inançlar ve büyük amaçlar etrafında toplayıp birbirine kaynaştırma özelliğine sahip olan ulvi bir değer olmanın yanında küçük hesaplar, amaçlar ve çıkarlar uğruna sınırsız istismara da konu olan bir sembolik sermayedir. İstismar aslında ilginç bir kelimedir. Zira Arap dilinde smr kökünden türemiş bir mastar olan istismar, “bir şeyin ürününü devşirmek ve üründen istifade etmek” demektir. (Ebû'l-Fazl İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, Kahire 2003, I. 699-700) Ancak kelimenin Arap dilindeki bu olumlu anlam içeriği, “bir şeyi suistimal etmek” ve/veya “sömürmek” şeklindeki yaygın anlam ve kullanımıyla Türkçede pejoratifleşmiştir.

Bu mesele bir kenara, İslam tarihindeki din istismarının ilk örneklerinden birisinin ve belki de ilkinin Sıffin Savaşı'nda ortaya çıktığı tespitinde bulunulabilir. Şöyle ki bu savaştaki şiddetli çatışmalar 9-10 Safer 37 (27-28 Temmuz 657) Cuma sabahına kadar devam etmiş, Hz. Ali Cuma günü âsilere son darbeyi indirmek için Eşter'i kalabalık birliklerin başında taarruzla görevlendirmiştir. Eşter'in başarılı taarruzuyla savaş kazanılmak üzereyken Muaviye'nin danışmanı Amr b. el-As iki

taraf arasındaki ihtilafı Kur'an'ın hakemliğine başvurarak çözüme yönünde bir teklif gündeme getirmiş, ardından Muâviye kendi askerlerine Kur'an sayfalarını mızrakların ucuna takıp karşı tarafı Kur'an'ın hükmüne çağırmalarını emretmiştir.

Bunun üzerine Suriyeli askerler Muaviye'nin talimatını yerine getirip, "Ey Iraklılar! Artık savaşı bırakalım, aramızda Allah'ın kitabı hakem olsun" demişlerdir. Bu hile savaşta bitkin düşen ve pek çoğu yakın akraba konumundaki dindaşlarına kılıç çekmekte tereddüt eden Hz. Ali'nin ordusundaki askerleri birbirine düşürmüş, kaynaklarda "kurrâ" diye anılan bir grup savaşa derhal son verilmesini istemiştir. Hz. Ali bu gruba Muaviye ve ordusunun yaptığı işin düpedüz savaş hilesi olduğunu söyleyip savaşa devam emri vermiş; fakat savaşın durdurulmasında ısrar eden grup onu dinlemediği gibi savaşa son vermediği takdirde kendisini öldürmekle de tehdit etmiştir.

İslam tarihinde genel olarak din, özel olarak Kur'an istismarının gelenek haline gelmesinde bu meşhur hadisenin belirleyici rol oynadığı söylenebilir. Zira İslamî kaynaklarda Havaric (Hariciler) diye anılan ve zihniyet itibariyle günümüze kadar varlığını koruyan şiddet temelli dini istismar olgusu da yine Siffin Savaşı ve hakem olayını müteakiben zuhur etmiştir. İlk Harici grupların büyük günah işleyen kimsenin imandan çıktığı, hatta Harici olmayan herkesin kâfir olduğu yönündeki iddiaları "ini'l-hükmü illâ lillâh" şeklindeki Kur'an ifadesiyle temellendirmenin ilâhî kelamı istismardan başka bir anlam taşımadığını bilmeyecek kadar cahil olduklarını düşünmek pek mümkün değildir. Nitekim Hz. Ali'nin Harura mevkiindeki Haricilerle müzakereye gönderdiği Abdullah b. Abbas'a, "Onlarla tartışırken Kur'an'dan delil getirme. Çünkü Kur'an çeşitli anlamlara/yorumlara elverişlidir. Bu yüzden onlarla sünnet üzerinden tartış" dediği yönündeki rivayet de aynı noktayı işaretlemektedir.

Bu rivayetin başka bir varyantına göre İbn Abbas, Hz. Ali'ye hitaben, "Ey müminlerin emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan çok daha iyi biliyorum; çünkü Kur'an bizim hanemize nazil oldu" demiş, Hz. Ali de ona, "Haklısın, fakat Kur'an çeşitli manalar taşır. Sen bir manadan (vech) söz ederken onlar diğer/farklı bir manayı öne sürerler. Bu yüzden onlarla sünnet üzerinden tartış; çünkü onlar Sünnet karşısında manevra yapma imkânı bulamazlar." mealinden bir sözle karşılık vermiştir. (Bkz. Ebû'l-Hasen eş-Şerif er-Radî, Nehcü'l-Belâğa, Beyrut 1996, s. 378) Başka bir rivayete göre ise Hz. Ali tahkim olayından sonra Haricilerin sözcüsü İbnü'l-Kevva'nın, "Kan ile ilgili bir meselede insanları hakem tayin etmek adalet midir?!" şeklindeki itirazına, "Biz bu meselede insanları değil, Kur'an'ı hakem tayin ettik" diye karşılık vermiş ve ardından, "Ne var ki Kur'an konuşmaz; onu insanlar konuşturur." diye de eklemiştir. (Bkz. Ebû Zeyd İbn Haldûn, Kitâbü'l-İber, Beyrut 1992, II. 607)

Dinin doğal ve özgün yapısını bozarak onu sentetik hale getiren istismar olgusunun İslam tarihindeki en meşhur örnekleri hilafet ve imamet meselesiyle ilgilidir. Bilindiği üzere bu meselenin orijini Hz. Peygamber'in vefatını müteakiben ortaya çıkan liderlik meselesi ve tarihsel süreçte bu meselenin Şia ile ehli-sünnet arasında kan davasına dönüşmesidir. Şia ilâhî tayin iddiasından hareketle imamet meselesini usûlü'd-din alanına dâhil etmekle istismarın ilk büyük adımını atarken, birçok Sünnî kelmacı da Hz. Ali'nin hilafet hakkının gasp edildiği yönündeki Şii iddia ve itirazlara mukabelede bulunmak üzere aynı konuyu kelim kitaplarının son kısmına eklemiş ve bu bağlamda Hz. Ebû Bekr'in hilafetini ayetlerle gerekçelendirme cihetine gitmiştir.

Hemen tamamı polemikçi bir dille kaleme alınan klasik kelim literatürü sınırlı sayıdaki nassı azami nispette semerelendirme, diğer bir ifadeyle, muhtelif itikadi, siyasi ve ideolojik kabulleri naslarla gerekçelendirme ve aynı zamanda muhalifleri ilzam

etme gayretinin ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu yöndeki gayretlerin temelinde ilâhî kelâmın meşrulaştırma gücünden yararlanma düşüncesinin bulunduğu şüphesizdir. Bu çerçevede istismar bir dinî grubun nasslar üzerinden kendini meşru ilan etmesi şeklinde yapılabileceği gibi başka grupların dinî anlayış ve kavrayış tarzlarını gayrimeşru ilan etmek suretiyle de yapılabilir. İslam düşünce tarihinde dini istismar olgusunun bu iki varyantına dair sayısız örnek zikredilebilir. Çok boyutlu din istismarının güncel/aktüel ve en çarpıcı örneği ise FETÖ tecrübesidir.

Bir kişinin gerek kendi konumunu, gerek kişi ve grup çıkarına dayalı iddialarını ve davranışlarını dinî referanslara dayanandırma çabası da İslam tarihindeki din istismarlarının yaygın türleri arasında yer alır. Bunun ilk ve en sapkın örneklerine Gulat ve Galiyye gibi sıfatlarla anılan aşırı Şii fırkalarda rastlanır. Muğiriyye fırkasının lideri Mugire b. Saîd el-İclî'nin kendini peygamber ilan etmesi, Beyaniyye fırkasının lideri Beyan b. Sem'an'ın, "Bu insanlara bir beyan, müttakilere de bir yol gösterici ve öğüttür." (Âl-i İmrân 3/138) mealindeki ayeti kendi şahsına atfetmesi, Karmatiyye fırkasının Muhammed b. İsmail'in nübüvvetini ileri sürmesi Gulat-ı Şia'nın dini istismar şekillerinden sadece birkaçıdır. Bu tür istismarlara son dönem İslam dünyasında ortaya çıkan Kâdıyanilik, Babilik, Bahaîlik, Dürzilik gibi fırkalarda, hatta Sünnî İslam dünyasında geniş taraftar kitlesine sahip olan bazı dinî gruplarda da rastlanır.

İslam tarihinde Emeviler ile Abbasi hanedanı arasındaki siyasi rekabet ve hesaplaşma bağlamında ortaya çıkan ve zaman içerisinde itikadi bir kalıba sokulan mehdilik inancı/iddiası da dini istismar kapsamında ele alınması gereken bir konudur. 03-04 Ağustos 2016 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Olağanüstü Din Şurası'nın sonuç bildirgesindeki şu ifadeler de tam olarak bu hususa atıf yapmaktadır: "Tarih boyunca toplumun güvenliğini tehdit eden mehdici-mesihçi ve huru-

fi-batını karakter arz eden pek çok fitne ve fesat hareketi ortaya çıkmıştır. Sır, gizem, adanmışlık, karizmatik kişilik gösterisi ve takiyyecilik/çift şahsiyetlilik bu hareketlerin en bariz özelliği olmuştur. Modern zamanlarda ise bu tür hareketler uluslararası siyasal mühendisliklerin güdümünde İslam toplumlarının parçalanması ve sömürülmesinin birer aracı olarak kullanılmışlardır.”

Mehdilik çeşitli inanç sistemlerinde mevcut olan ve dolayısıyla İslam’a özgülük vasfı taşımayan çok eski bir hikâyedir. Yahudilik ve Hristiyanlıkta Mesih, Sâbiilikte Praşai Siva, Mecusilikte Şaoşyant, Hinduizmde Kalki, Budizmde Maitraya gibi kavramlar mehdilik hikâyesinin arka planı ve kültürel çapı hakkında manidar ipuçları verebilir. Mehdilik etrafında oluşan inanç örgüleri çoğunlukla Doğu toplumlarında gözlemlenen tembellik, irrasyonellik, romantiklik, rüşd çağına erememişlik, tarihsel akışı her daim kötülüğün çoğalmasına yoran koyu pesimistlik ve hatta iktisat tabiriyle “free rider problem”cilik (bedavacılık sorunu) gibi sosyolojik ve antropolojik komponentlerin bileşkesinden müteşekkildir. Başka bir ifadeyle, İslami kaynaklarda, özellikle Şii müelliflere ait kitaplarda nakledilen mehdi rivayetlerindeki muhteva çeşitli inançlar ve kültürlere ait çok sayıda unsurla bezeli bir kompozisyon ve koalisyona işaret etmektedir.

Hâl böyleyken, İslam tarihinde Şia hem asırlar boyu muhalefette kalmanın yarattığı travmatik duygusallıktan, hem de nereye kaybolduğu bilinmeyen bir dizi imamla ilgili tuhaf inanç kurgusundan dolayı mehdilik fikrine sımsıkı sarılmıştır. Sünni gelenekte ehlihadis ve Selefiyye ekolü de gerek dini haber ve esere (rivayet) eşitlemenin, gerekse en zayıf hadisi re’ye tercih etmenin bir tezahürü olarak mehdi inancına sahip çıkmıştır. Tasavvuf geleneğinde ise mürşid diye anılan hemen her sufünün aynı zamanda mehdi gibi -ki belki de “gibi”si fazla algılanması ve aynı zamanda tasavvuf ile teşeyyu’ arasında sıkı

denebilecek bir irtibat/iltisak bulunması nedeniyle mehdilik fikri bu gelenekte de hüsn ü kabulle karşılanmıştır. Haddi zatında bir kişinin kendi şahsına veya bir dinî grubun kendi liderine mehdilik, bedilik, mücedditlik, gavslık, kutubluk gibi sıfatlar izafe etmesi, “kerameti kendinden menkul” sözünün de ifade ettiği üzere apaçık bir din istismarıdır.

Dinin bir diğer yaygın istismar şekli de nasların anlaşılması ve yorumlanmasıyla alakalıdır. Meşhur usul âlimi Ebu İshak eş-Şatıbi (ö. 790/1388) Kur’an’da zahir ve bâtın meselesiyle ilgili olarak, “Zahir Kur’an’daki bir kelime veya ifadenin Arap dilinde ifade ettiği düz anlam, bâtın ise Allah’ın o kelime ve ifadeyle kastettiği maksattır” şeklinde bir çerçeve belirledikten sonra Yahudilerin karz-ı hasenle ilgili ayete atıfla, “Allah fakir, biz zenginiz” demelerinden, İslam fıkhındaki hile-i şer formüllerine, Haricilerin “ini’l-hükmü illâ lillâh” (Yûsuf 12/40) ayetiyle istidlallerinden, Müşebbihe’nin Allah’a birtakım uzuvlar izafe etmesine, teaddüd-i zevcât meselesiyle ilişkilendirilen Nisâ 4/3. ayetten dokuz kadınla evlenebileceği sonucuna varanlardan Bâtınîlerin akla ziyân te’villerine, hatta süfilerin birtakım bâtınî karakterli yorumları ile kelimcilerin Arap dili ve şiiriyle şahitlendirmeye çalıştıkları birtakım görüşlere kadar çok geniş bir alanda zahirilik ve bâtınilikten söz edilebileceğine, bu anlamda zahirilik ve bâtıniliğin naslardaki makâsıda bigâne kalan ve kastı aşan okuma, anlama ve yorumlama tarzlarına karşılık geldiğine dikkat çekmiştir (Bkz. Ebû İshâk İbrahim eş-Şatıbi, el-Muvâfakât fi Usûli’ş-Şerîa, Beyrut 1997, III. 347-360) ki, bütün bu aşırılıkların yorumları farklı yollarla farklı amaçlara yönelik istismarlar kapsamında değerlendirilmek mümkündür.

Farklı yollarla farklı amaçlara yönelik istismarlar dedik, çünkü istismar dinin ve/veya dindar insanların görünüşte lehinde ve aleyhinde olmak üzere iki şekilde söz konusu olabilir. Gerçekte her ikisi de din ve dindarların aleyhine olan bu iki istismar türünden ilki, dinin çok etkili ve manipülatif bir araç/aparat

gibi kullanılmasıdır. İstismarın bu türünde dindar görünmenin sağlayacağı siyasi, sosyal, ekonomik faydaları temin hedefi gibi bir süflilik söz konusudur. Meşhur filozof Kindi dini bu şekilde istismar edenler hakkında şunları aktarır: “Hayvani nefislerinde yer eden haset kiri ile düşünce ufuklarını kuşatan karanlığın hakikatin nurunu görmelerini engellediği din istismarcıları, saldırgan ve zalim düşman olarak, haksız yere işgal ettikleri makamları korumak için elde edemedikleri ve çok uzağında buldukları insanî erdemlere sahip insanları küçümserler. Amaçları başları tutmak, makam ve mevkilerin başına geçmek ve din tacirliği yapmaktır. Gerçekte onlar din-den yoksundurlar; zira bir şeyin ticaretini yapan onu satar, sattığı ise artık kendisinin değildir. Dolayısıyla dini satanlar, din üzerinden istismar veya sömürü yapanlar, dine sahip olmazlar. (Kindi, Felsefi Risaleler, çev. Mahmut Kaya, İz Yayınları, İstanbul 2014, s. 129)

İstismarın ikinci şekline gelince, bu istismar din ve dindarları toplumun tamamı veya bir kısmı için çok ciddi bir tehdit gibi göstermek ya da din ve dindarları seküler çevrelerce benimse- nen hayat tarzını hedef alan büyük bir tehlike olarak takdim etmek suretiyle toplumsal paranoya oluşturmak ve aynı zamanda dine mesafeli ideolojileri kurtuluş reçetesi gibi sunmak şeklinde icra edilir. (Bkz. Hüseyin Certel, “Din İstismarı Üzerine”, İslami Araştırmalar, cilt: XXII, sayı: 1 [2011], s. 7) ki Türkiye’nin yakın geçmişinde yaşanan 28 Şubat darbesi, irtica söylemleri ve Cumhuriyet mitingleri gibi hadiseler dinî tehdit algısına dayalı ve ideolojik amaçlı bu istismar türünün dramatik örnekleridir.

DR. EKREM KELEŞ

DİB DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU BAŞKANI

BİZİ ALDATAN BİZDEN DEĞİLDİR

İslam dininin koyucusu Yüce Allah'tır. Hz. Peygamber Yüce Allah'ın koyduğu bu dini tebliğ etmiş ve onun hayata nasıl geçirileceğini bizzat yaşayarak ve açıklayarak insanlara göstermiştir. Buna göre dinî hükümlerin ve dinî hakikatlerin kaynağı Allah ve O'nun Kutlu elçisidir. Peygamber'in dışında hiç kimse hatadan korunmuş değildir. Kim olursa olsun peygamberlerin haricinde bütün insanlar hata yapabilir ve yanlış düşebilir. Herhangi bir kişi hakikatin yerine konamaz ve hakikatin yegâne temsilcisi ve ölçüsü olarak kabul edilemez. İslam âlimlerinin içtihatları, kitap, sünnet, icma ve kıyas gibi temel deliller ışığında doğruya ulaşma çabasından başka bir şey değildir. İslam tarihi boyunca en büyük müçtehitler dahi ne kendilerini hakikatin yegâne temsilcisi görmüşler, ne de onlara tabi olan müminler böyle bir yanlışla sürüklenmişlerdir.

Bu temel İslami gerçeği göz ardı ederek herhangi bir insanı, dinin kaynağı gibi görmek, onun hata etmeyeceğine inanmak ve onun söylediği her şeyi tereddütsüz kabul edebilecek bir inanca sahip olmak, sapkın bir din anlayışıdır. Böyle bir inanç, İslam'ın özüne aykındır ve tashihe muhtaç bir iman sorunudur.

Müslümanın iradesini ve aklını başkalarının emrine vermesi kadar İslam'ın ruhuna aykırı bir tutum ve davranış düşünülemez. İslam'ın temel kaynakları ve referansları vardır. Kıyamet gününde hiçbir kimse bir başkasının günahını çekecek değildir.

Herhangi bir Müslüman, İslam'ın bu temel gerçeğine aykırı bir şekilde hareket etmeye başladığı takdirde yolunu şaşırır, kaçınılmaz bir şekilde birtakım hatalara düşer ve yanlış yönelişler içine girer. Bireysel olarak bu tür hatalara düşenler, bu inançları sebebiyle kendileri zarar görseler de bu zararın etkisi kendileri ile sınırlı kalabilir. Ancak herhangi bir topluluk veya hareket, böyle temel bir yanlışın içine düştüğü takdirde onun zararı ve tahribatı topluluğun veya hareketin büyüklüğü ve yaygınlığı oranında büyük ve ağır olur. Öyle ki bazen toplumda madden ve manen telafisi imkânsız büyük yıkımlara yol açabilir.

Arka planını stratejistlere bırakarak belirtelim ki önceleri halkın ifadesiyle 'Gülen Hareketi' kendi mensuplarının deyimiyle 'Hizmet Hareketi' adıyla organize olan cemaat, gelinen son nokta itibariyle çok üzücü bir şekilde 'Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)' adıyla tescil edilmiştir. Bu hareketin, yukarıda bahsettiğimiz temel İslami yaklaşım açısından büyük bir yanlışla sürüklendiği görülmektedir. Çünkü cemaatin müntesipleri, hareketin liderini hakikatin yegâne kaynağı ve temsilcisi olarak görür ve buna inanır hale gelmiştir. Müntesiplerin böyle bir inanca sahip olması nedeniyle faaliyetlerinin nasıl büyük bir yıkıma yol açabileceğinin en somut delili, ülkemizi neredeyse uçuruma sürüklemek üzere iken halk tarafından önlenen darbe girişimidir. Hareketin hacmi göz önüne alınınca ortaya çıkan tahribatın büyüklüğünün hangi boyutlara ulaşabileceğini kestirmek zor olmaz.

İslam'ın temel ilkelerine göre Halıka isyan olan yerde muhluka itaat edilmez. Müslüman önderlere itaat de bu çerçevede

ele alınır. İşte böyle bir noktada sırf liderine, şeyhine veya önderine itaat uğruna kişinin Yüce Allah'ın açık emir ve yasaklarını çiğnemesi İslam'la bağdaşmaz. Liderine veya şeyhine itaat uğruna Yüce Allah'ın emir ve yasaklarını ihlal etmek İslami yoldan açık bir sapmadır. Nitekim bu sapmanın pek çok örneği artık gözden kaçınılamayacak boyutlarda ortaya çıkmıştır.

Hedefe ulaşmak adına gizlilik üzerine bina edilen bir iman anlayışı, Müslüman kimliğin gizlenmesi, tedbir adı altında takiyyenin benimsenmesi, İslam'ın özüne ve ruhuna uygun değildir. Aynı şekilde davaya hizmet için hile yapmak, tuzak kurmak, aldatmak, kandırmak, komplo yöntemlerine başvurmak, özel hayatın dokunulmazlığını ihlal, hatta yalan ve iftiraya başvurmak gibi gayrı ahlaki söz, fiil ve davranışlar, dini kötü emellere araç hale getirmekten başka bir şey değildir. Hedefe ulaşma adına bir defa dinin emir ve yasakları ihlal edilmeye başlandı mı artık bu durum, zamanla o hareketin mensupları arasında doğal karşılanmaya başlar, bireyler ve toplum açısından telafisi imkânsız maddi, manevi hasarlara yol açar.

Bu husustaki en tipik örneklerden biri, harekete mensup insanları tanıyanların şahit oldukları şu tablodur: Başörtüsünün yasaklandığı dönemde liderlerinin emrini adeta Yüce Allah'ın emrinin üstünde tutarcasına bir gecede başını açan hanım görevliler... Hatta hiçbir zorlayıcı sebep olmamasına karşın kendilerine ait dersanelerde dahi istemeye istemeye emre uymak için başını açan öğretmen hanımlar... Sonra başörtüsü yasağı ortadan kalkmasına rağmen başını örtmek için yine Allah'ın emrini adeta bir kenara bırakarak liderlerinden emir bekleyen hanım görevliler... Hareket mensuplarında İslam'ın temel ilkeleriyle bağdaşmayan bu tür davranışların varlığı yaygın bir şekilde bilinmektedir.

Bir Müslümanın en önemli ahlaki vasfı, güvenilir olmasıdır. Müslüman her şeyden önce güven veren insandır. Nitekim

'Mümin' kelimesi, iman/tasdik anlamının yanında 'Güven veren' anlamına da gelmektedir. Bu hususta en güzel örnek, içinde yaşadığı toplumda 'Muhammed el-Emin' olarak anılan ve en azılı düşmanlarının bile emin oluşunda tereddüt ortaya koyamadıkları Kâinatın Efendisidir.

İmanını, inancını ve İslamî kimliğini gizlemekle kalmayıp bunu daha ileri götürerek İslam'ın emir ve yasaklarını açıkça ihlal edebilen bir Müslüman imajını, esasen herkese güven vermesi gereken ve her daim hakkında 'O söylüyorsa doğrudur' denilmesi icap eden ideal mümin kişiliği ile bağdaştırmak mümkün değildir. İslamî görünüm altında yola çıkıp ulaşılacak istenen fasit birtakım hedefler uğruna harcanmayacak dinî değer bırakmamak, çok ağır bir vebaldir.

Olduğundan farklı görünme anlayışı, mümin insanlara güveni yerle bir eder. Sözüne ve eylemlerine güvenilmez bir Müslüman imajının oluşmasına yol açar. Böyle bir tablo, Müslüman kimliğinde büyük bir hasar meydana getirir. Müminin sözüne güvenilmeyen bir insan haline gelmesi ne kadar acıklı bir durumdur!

Mümin olmasına rağmen kendisine güvenilemeyen bir insan görüntüsü ortaya koyan herhangi bir kişinin, temsil ettiği yüce dine vereceği zarar çok büyüktür. Kişisel düzeyde bu böyle iken İslam şianıyla ve iddiasıyla ortaya çıkmış birtakım hareketlerin mensuplarında böyle bir görüntünün yaygınlaşması, aslında en baştan o hareketi İslamî olmaktan çıkararak önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Soruları çalarak başkalarının hakkını gasp edip devlet görevlerine kendi taraftarlarını getirme şeklinde ortaya konan tablo sıradan bir hırsızlık olayı değildir. Bu tablo, en başta emanete hıyanet olmak üzere, kul haklarının ihlali, fitne, fesat, insan-

ların geleceğini çalma, görevlendirmelerdeki liyakat ve ehliyet ilkelerini zedelemek suretiyle toplumun geleceğini karartma, kendilerine mensup olmayan insanların ötekileştirilmesi gibi pek çok ağır vebali bünyesinde barındırmaktadır.

Kırk yıldır milletin hayır potansiyelinin en büyük kısmını, yönelmediği fasit bir hedef uğruna heba eden bu hareket, ülkemizin en büyük sermayesi olan genç insan potansiyelini de birtakım karanlık güçlerin emperyalist emellerinin hizmetine sunmak suretiyle yüzbinlerce gencin hayalini çalmış ve onları büyük bir hayal kırıklığına sürüklemiştir.

Bu haliyle söz konusu hareket, yalnızca küresel bir fesat hareketine dönüşmüştür. Ülkemizdeki tahribatın yanında Avrasya ve Afrika'daki İslamî uyanışın küresel sömürünün aracı haline getirilmesi son derece üzücüdür. Tamamen iyi niyetlerle ve hizmet gayesiyle bu harekete dâhil olan nice genç artık küresel sömürünün yeni sürümünün hizmetine girmiştir.

Son olarak şunu ifade etmek yerinde olacaktır: Başlangıçta örgütün iç yüzünü kavrayamadan sırf İslam'a hizmet aşkı ve heyecanıyla bir şekilde bu hareketin içine dâhil olmuş gençlerin artık bu küresel mefsedet hareketinin geldiği noktayı görmele-ri ve bir an önce bu fesat hareketinden kurtularak hiç olmazsa daha fazla vebale girmekten kurtulmaları ahiret yurtlarını kurtarmak bakımından zaruridir.

DOÇ. DR. HALİL ALTUNTAŞ
DİB BAŞKANLIK MÜŞAVİRİ

DİNİ KALDIRAÇ YAPMAK İHANETİ

“Tanrı, iradesini hâkim kılmak için yeryüzündeki iyi insanları kullanır; yeryüzündeki kötü insanlar ise kendi iradelerini hâkim kılmak için Tanrı’yı kullanırlar” (Giordano Bruno - ö. 1600)

İlk insandan beri vahyin yeryüzü planına verdiği mesajın özü Allah’ın bilinmesi ve iradesinin dünyaya hâkim kılınmasıdır. Bu mesajın taşıyıcısı olarak Peygamber ve mesajın tarihsel süreç içindeki açılımı olarak din insanı kendisi, çevresi ve geleceği yani ölüm ötesi ile barışık kılmayı hedefleyen araçlardır. İnanıp güvenerek bağlanmak ve bunun gereğini yapmak talebi vahiy ve nübüvvetin temel niteliğidir. Ancak bu, kör itaat ve taklit temelli değil, akıl, marifet, bilgi ve bilincin eşlik ettiği bir bağlanmadır. Bağlanma ve itaat eyleminin bunca kayıtlı çerçevelenmesi, gönül ve kalp dünyasında ortaya çıkabilecek kayma ve tökezlenmeleri önlemeye yöneliktir. “Taklit değil, teessî (neyi niçin ve nasıl yapacağını bilerek tabi olma) ilkesi bu alana ışık tutar.

“Din afyondur” sözüne bütün benliğimle karşı çıkarım. Fakat acaba din olgusu afyon etkisi yapacak biçimde kullanılabilir mi” sorusunun cevabı da “hayır” değildir. Şu sebeple: Eğer dinin istediği mutlak itaati Allah’a ve onun elçilerine de-

ğil de hangi isim ve sıfatla olursa olsun bir insana gösterilir ve o dokunulmazlık makamına oturtulursa oluşacak bağlar kitlesinin dinle arasındaki aydınlatıcı ilişki zayıflar. Din diye, dokunulmazın söylem ve eylemleri rehber edinilir; din adına dinden uzaklaşmış olur. İçe kapalı din tabanlı yapılanmalar böyle bir potansiyel riski de taşırlar. Bu risk olguya dönüşünce de din ve kutsal değerler kötüye kullanılmaya açık hale gelir. Tarih bunun örnekleri ile doludur.

Hasan Sabbah (ö. 1124) otoriter kişiliği yanında dinî bilgisi ile dikkat çeken bir kişiliktir. İmamiye Şiası propagandası yapmak üzere Kazvin bölgesinde Elbruz Dağlarının sarp bir tepesi üzerinde konuşlanmış, ulaşılması çok zor olan (İran'ın Hazar Denizi güney sahiline bakan Kazvin bölgesindeki) Alamût kalesine yerleşmiş ve gizli faaliyetler sonucunda halkı tarafına çekerek kaleyi ele geçirmiştir. Sonra da neredeyse hayatının kalan 34 yıllık döneminde buradan hiç ayrılmadan faaliyetlerini sürdürmüştür. Faaliyetlerin en iz bırakan ürünleri ise yetiştirdiği acımasız siyasal suikastçılardır. **Cennet fedailer**i adı verilen bu insanlar, afyon içirmek dâhil zihni ve muhakemeyi dumura uğratacak bir dizi müdahale, din tabanlı telkin ve vaat sonucunda kendilerine verilen cinayet görevlerini yerine getirerek cennete gideceklerine inanıyorlardı. Aralarında Büyük Selçuklu Veziri ünlü Nizamulmülk'ün de bulunduğu bazı Selçuklu ve Abbasi devlet adamları tarihin bu ilk siyasal suikastçıları tarafından yok edilmişti. Moğol hükümdarı Hülagü tarafından yıkılması (1258 M.) ile Alamut kalesi din istismarı çerçeveli tedhiş ve tahrip odaklarının sembolü olmak üzere tarihteki yerini almıştır.

Din istismarının tipik bir yöntemi de “Parabozanlar” taifesinin sembolize ettiği maddi kudret amaçlı din istismarıdır. Yahudiler, mabet için belli miktarda vergi öderlerdi. Ancak Roma paralarının üzerinde putperestlik işaretleri bulunduğu için bu paralarla ödeme kabul edilmezdi. Bunu fırsat bilen açığızler

“geçmez” paraları değerlerinin çok altında fiyatlara bozarak dinî bir görevi istismar edip bu yolla kazanç sağlıyorlardı.

Osmanlı’da gerileme ve çözülme işaretlerinin belirlediği Duraklama Devri (XVII. yüzyıl) başlarında dönemin uleması arasında yer alan Kadızadeler ile Sivasiler arasında yaşanan dinî münakaşalar meşhurdur. İtibar mücadelesi etrafında şekillenen bu münakaşalar “ehem-mühim” (işleri önem sırasına göre ele alma) ilkesi ihmal edilerek dinin özünden uzaklaştıran bir niteliğe bürünmüştü. Mutasavvıf meşrepli Sivasiler ile onlara karşı çıkan Kadızadeler vaazlarında bir getirisi olmayacak meseleleri cami kürsülerinde gündeme getirip zıtlaşarak halk arasında ciddi bir ayrışmaya sebep olmuşlardı. Hızır (a.s.)’ın hayatta olup olmadığı, Kur’an okurken teganni (sesleri tekrarlamak), Hz. Peygamber’e salavat getirmek, tütün ve kahve içmek, Hz. Peygamber’in annesinin imanı, Firavun’un imanı, İbn Arabî’nin görüşleri, yezide lanet okumak, kabir ziyareti gibi meseleler başlıca münakaşa konuları arasında yer alıyordu.

Kâtip Çelebi tarihi olayı naklettikten sonra, toplumsal doku üzerindeki yıkıcı etkisi iyice su yüzüne çıkan, asıl problemlerden uzaklaştıran nitelikteki gereksiz ve yersiz sürtüşmeleri devam ettiren “bu tür kuru dindarlık sahiplerini, kim olursa olsun ezip yola getirmesi padişahın görevlerindedir” diyor. (Katip Çelebi, İzharu’l-Hak fi İhtiyari’l-Ehakk [Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul, 1980] s. 112)

Günümüzde de gelenek bozulmuş değildir. Yukarıdaki konuların hemen aynılarının tekrar ısıtılarak yazılı ve görsel basında münakaşa edildiğini, taraftar toplama, gruplar oluşturma faaliyetlerinin sergilendiğini görüyoruz, biliyoruz. Geçmişte uzun süreler boyunca münakaşa edilmiş ve düşünce tarihimizdeki yerini almış bu gibi konuların -özellikle kamuya açık ortamlarda- tekrar gündeme getirilmesi zihinleri bulandırıyor ve üretici düşünceler arayışı içinde bulunması gereken enerjilerin toprağa boşalmasına sebep oluyor.

Yukarıdaki örnek olaylara ait temel niteliklerin adeta ete kemiğe büründüğü ve yarım asra yakındır toplumumuzda gittikçe artan bir yansıma ile varlığını sürdüren bir yapıya ve bunun banisine sözü getirmek istiyorum.

Arkasındaki duvarda asılı levhada “muhabbete devam” ibaresi var. Söylemleri “muhabbet fedailerini”, “Allah için...” türünden ifadelerle yüklü. Fakat tebessüm nedir bilmeyen yüzündeki soğukluğun temsil ettiği iç dünyası, kin, nefret, lanet ve beddualar şeklinde dışa vuruyor. 1999’da ayrıldığı ülkeye yarım dünya mesafedeki modern “Alamut”unda ikamet etmekte. Seçilmişlik tavrı ve iddiası, açık ya da dolaylı ben bilirimcilik, lidere mutlak bağlılık disiplini gibi içe kapalı yapılara has bütün niteliklere bürünmüş olarak teşkilatını yönetiyor. Hakkı tutma, dine-ümmete hizmet, iyilik ve ıslah söylemleri onun vitrinini süsleyen temel metalardır. İlimli İslam, dinler arası diyalog gibi İslamî aktivite ruhunu katledecek projelerin arkasında o var. Hangi anlamda olursa olsun Papa’nın misyonunda pay sahibi olmak isteyen de o. **Takiyye gibi dikkat ve hassasiyetle uygulanması gereken bir ruhsatı sulandırarak dinin pek çok öğretisini paranteze alacak anlayışa o kapı araladı.** Bulunduğu pozisyonu son olaylardan (15 Temmuz 2016 darbe girişimi) sonra bile gözünü kırpmadan inkâr edebiliyor.

Muhabbet fedaisi diye yücelttiği kimseler sonsuz bir adanmışlık duygusu içinde, yapıлып edilenlerin doğruluğundan tamamiyle emin olarak bağlılık hislerini sürdürürdüler. Şantaj, tehdit, kişi mahremiyetine tasallut, komplo ve nihayet ülkenin geleceğine kast etmek gibi ağır hak ihlallerine cüret edildi, bütün bunlar “hakka hizmet” diye etiketlendi. Gerçekte kime ve neye hizmet ettikleri düşünülmedi bile. Nihai mutluluğu “büyüğümüz yapmışsa bir hikmeti vardır” inancı ile irade ve muhakemesi kısıtlanmış mutlak edilgenler olarak elde edeceklerine inanıyorlar. İçlerinden biri mahkeme hâkimi sıfatı ile efendinin “seçilmiş insan/mehdi” olduğunu mahkeme zabıt-

larına bile geçirdi. O çevrede yaşanan ruh halini açıkça ortaya koyan bir olgu bu. “Yani şimdi, sizin söylediğiniz tüm bu yanlışları hazretin yaptığına inanmamı mı bekliyorsunuz?” türünden inkârcı ve savunmacı yaklaşımlar aynı ortamda serpildi.

Bir sürü yanlışla maske kılınan “cemaat”, “himmet”, “hizmet” gibi dinî kavramlar ulviyetini yitirip bir “**sosyo-economicus-religijs**” yapının simgesi haline geldi. Geniş kitleler ise inanç, samimiyet ve sadakat duygularının sinsi bir yapılanma ile istismar edildiğini, bu cürüm işlenirken din ve Allah kavramlarının kaldıracağı olarak kullanıldığını neden sonra fark etti.

Din ve Allah için hizmet ve iyilik etmek adına yola çıkan bu oluşumun kapalı kutusunun aralanmaya başlamasından itibaren ifade edilen çeşitli doz ve üsluptaki uyarı ve şikâyetler bir türlü yankı bulamadı. Kur’an ve İslam’a taban tabana zıt işlerinin ortaya dökülmesine rağmen yalan ve inkâr yolu tercih edildi. Maslahat görüntüsü altında mefsedet üretildi. “Bunlara, “Yeryüzünde fesat çıkarmayın” denildiğinde, “Biz ancak ıslah edicileriz!” derler. İyi bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir. Fakat farkında değillerdir.” (Bakara, 2/ 11-12)

Her türlü aldatma çirkindir, kötüdür ama Allah ile aldatmak, Allah konusunda aldatma bunların en ağıdır. Kur’an’ın Allah ile aldatmaya karşı ısrarlı uyarıları, bu zeminin kayganlığına önemli bir işarettir. “Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı (şeytan ve onun gibi olan insanlar) da Allah ile/Allah hakkında sizi aldatmasın.” (Lokman, 31/33) Konuya ilişkin başka uyarılar da var Kur’an’da. Ama yine de aldatıcıların tuzağına düşmek hiç de uzak ihtimal değil.

Hz Ömer’e isnat edilen şu dua ne güzeldir: “Allah’ım! Bize hakkı hak olarak göster ve ona tabi olmayı nasip eyle; batılı da batıl olarak göster ve ondan uzak durmayı nasip eyle.”

DOÇ. DR. ALİ AYTEN
YRD. DOÇ. DR. SEVDE DÜZGÜNER
MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

BATI'DA VE TÜRKiYE'DE DİNİ GRUPLAR

Yasal durumları zaman zaman tartışılrsa da geçmişten günümüze ülkemizde dinî gruplar toplumun dinî ve sosyal yaşantısının önemli bir parçası olmuştur Osmanlı döneminde tekke ve tarikatlardan oluşan dinî gruplar, dinî toplumsal yapıda farklı görevler icra etmiştir. Bu gruplar, kimi zaman iyi organize olmuş sağlıklı bir din anlayışı ve kültürel gelişmişlikle toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmuş kimi zaman ise bozulan grup yapılarıyla sosyal ve dinî gelişimi duraklatan hatta engel olan, siyasi erk ile güç kavgasına girişen bir yapıya dönüşmüştür. Bu çerçevede tarihsel süreçte pek çok islahata muhatap olmuştur. Aslında dinî grup ifadesi ilk olarak tarikatları çağrıştırmaktadır. Kuruluşları hicri 7. asra dayanan tarikatlar İslam'ın Anadolu toprakları ve tüm dünyaya yayılmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra 1925 yılında çıkarılan bir kanunla tarikatların işlevini yapan tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Bununla birlikte halk, bireysel olarak inançlarıyla ilişkisini kesmemiş onları öğrenmeye ve yaşamaya gayret etmiştir. İlerleyen yıllarda şehirleşme gibi toplumsal değişimlerin de etkisiyle manevi ihtiyaçlara yönelik oluşturulan gruplar büyümüş ve cemaatler ortaya çıkmaya başlamıştır. (Mardin, 1992.) İnönü Döneminde tekke ve zaviyelerde görev

yapmış olan ve mürşit, halife, çelebi, seyyid gibi dinî unvanları olan kişileri tutuklama uygulamaları devam ederken bugünkü bilinen hâliyle cemaatler de ortaya çıkmış ve kırsalda yayılmaya başlamıştır. Geleneksel tarikat yapısından farklı olan bu gruplar, 1950'lerden sonra oluşan görece liberal ortamlarda daha hızlı gelişim göstermiştir. Din eğitimi, dinin yaşanması ve kamusal alandaki görünümüyle ilgili yapılan baskılar, bazı dönemlerde bu cemaatsel yapılanmaların gizlilik esasını benimsemelerine yol açmıştır.

Ülkemizde özellikle şehirleşmeyle birlikte cemaatler ve farklı özellikli dinî gruplara bağlılık, insanların modern yaşamın ve şehir hayatının getirdiği sıkıntılarla bir tür başa çıkma yolu olarak görülmüştür. Şehirleşmeyle birlikte kentlerin getirdiği modern hayat, yalnızlık, yabancılaşma, anlam sorunu, gurbet özlemi, birincil ilişkileri arzulama, korunup kollanma hissi, eğitim, aidiyet vb. ihtiyacını giderme, belli makam ve mevkilere ulaşma gibi farklı psiko-sosyal sebeplerle pek çok kişi farklı dinî grup ve cemaatlere yönelmiştir. (Baynal, 2015.) Özellikle orta ve ortanın altı sınıfın çocuklarının eğitim alıp yükselmesi ve ekonomik sıkıntılarla mücadelelerinde bu tür grupların katkıları olmuştur. Çoğunlukla eğitim ve kültür alanında varlığını gösteren dinî grup ve cemaatler, ticaret, medya, siyaset alanlarında da faaliyetler yürütmüşler, farklı siyasi partilere destek vererek siyaset arenasında boy göstermişlerdir. Zaman zaman da bu boy gösterme, hükümetlerle ya da devletle güç mücadelesine girerek çatışmacı bir karakter kazanmıştır. Cemaatlerin kendi aralarındaki çekişmeler de bazı durumlarda insanları gruplaşmaya, kutuplaşmaya ve uzun planda din duygusunu örseleyecek şekilde grupların birbiriyle çekiştiği bir rekabet ortamına dönüşmüştür. Bazı dinî grup ve cemaatler, insanlara sundukları hizmetleri karşılıksız ve bir tür zenginden alıp

fakire ulaştırmak şeklinde özgeci motivasyonlarla yaparken bazı dinî gruplar hizmet sunduklarından her zaman bir karşılık beklemişlerdir. Bu karşılık bazen kendi aldığı yardım türünden maddi bir beklenti iken bazen de bireysel düşünme ve birey olma özgürlüğünden vazgeçme şeklinde bir külfete dönüşmüştür. Kimi dinî gruplar yardımda bulunduğu gençler ve aileleri üzerinden güç devşirme yolunu tercih etmiş bu yönelim insanların kişisel hırsları ve grubun sunduğu çıkar olanaklarıyla birleştiğinde cemaatler bireysel ve toplumsal anlamda liyakati yok etmesi ve adaleti zedelemesi yönüyle sosyal açıdan zararlı birer yapıya dönüşmüştür. Kültürel kodlarımızda yer edinmiş “adamını bulma” sosyal temsiliyle örtüşen bu yapılanmalar zaman zaman insanlar tarafından iş bulma, makam, mevki elde etme vb. amaçlara ulaşmak için de kullanılmıştır.

Ülkemizde 15 Temmuz'da yaşanan darbe girişimi bu dinî gruplar içerisinde neşet eden ve zamanla farklı müdahalelerle amaç ve yöntem değişiklikleri yapıp başkalaşarak terör yapılanmasına dönüşen bir grubun varlığını net bir şekilde göstermiştir. Bu daha önce örneği görülmemiş bir yapıdır. Bu yapı, 2015 yılında devlet tarafından resmen terör örgütü olarak tanımlanmıştır. 15 Temmuz'dan önceki dönemlerde sosyal bilimcilerin yaptığı analizlerde Fetullah Gülen Hareketi olarak tanımlanan bu grubun terör örgütü olarak ortaya çıkmasına tüm toplum tanıklık etmiştir. 15 Temmuz'da ülkemizde yaşanan darbe girişiminin ardında, din referanslı bu grubun olması dikkatleri dinî gruplara çekmiştir. Bu gruba katılan insanların, dinin üzerine kurulu olduğu ahlak ilkelerini yine dinî gerekçelerle yerle bir etmesi de, dinî gruplara yönelme ve yoğun bağlılık durumlarına getirilecek açıklama ihtiyacını doğurmuştur. Bu açıklamalardan bazıları, özelde darbe girişi-

minde bulunan grubun genelde ise diğer bazı dinî grupların Batı'da ortaya çıkmış olan yeni dinî akımların bir benzeri oldukları şeklindedir. Bu noktada özellikle Moonculuk ve New Age akımlarının yapılanması öne çıkmıştır. Ancak konunun bütüncül ve sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesi için farklı açılardan yapılacak değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Bu nedenle, Batı'daki yeni dinî akımlarla Türkiye'deki dinî gruplar arasındaki benzeşen ve ayrışan noktaların her ikisinin de ortaya konması önem taşımaktadır

Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) olarak isimlendirilen dinî grupsal yapı, kimi uzmanlar tarafından geriye dönük bir atıfla bir "kült" olarak tanımlanmıştır. Geçmişte de bu grup Batı'da ortaya çıkan yeni dinî hareketlerden bazılarıyla karşılaştırılmıştır. Mesela Efe (2008) o zamanların Fetullah Gülen Hareketi'nin Batı'daki Moon Hareketi ve Scientoloji Tarikati gibi yeni dinî hareketlerle benzerlik gösterdiğini savunmuştur. Askerî yapılanmaya benzer hiyerarşik bir örgütlenmeye sahip olması, grup üyelerinin kiminle evleneceği ve çocuklarına hangi isim koyacağını da içeren gündelik hayata liderin müdahale etmesi, modern ve dışarıya açık elit halka ile son halka arasında önemli bir mesafe olması gibi benzerliklerle bu hareket Batı'daki yeni dinî hareketlerle karşılaştırılmıştır. Bu, sosyal bilimcilerin zamanla farklılaşan ve başkalaşan dinî gruba bir tanımlama getirme arayışıdır. Bir yere kadar tanımlama için var olan şemaların kullanılması da normaldir. Daha geniş bir çerçevede, Batı'daki dinî ve manevi akımlar ile Türkiye'deki dinî gruplar bir kurtarıcı inancı taşıması açısından benzeşmektedir. Her ikisinde de Mesih, mehdi, kutup ve hatta peygamber olduğunu iddia eden liderler söz konusu olmuştur. İnsanlar, kendilerine bu dünyada ve ötesinde kurtuluş vaat eden bu yapılara teveccüh etmektedir. Diğer taraftan genel

olarak dünyada ve Türkiye'de maddi refaha erişme ve tüketim kültürünün yaygınlığı insanların manevi ihtiyaçlarını gidermemiştir. Dolayısıyla kişi toplum içerisinde saygın, eğitilmiş, makam sahibi ve zengin olsa dahi mana arayışına girmekte ve bunun neticesinde de dinî ve manevi gruplara katılma eğilimi göstermektedir.

Dinî grupların ortaya çıkması ve yayılmasının ardında birtakım dinî, psikolojik, sosyolojik hatta ekonomik etmenler vardır. Bu etmenler, Batı ile Türkiye'deki dinî ve manevi gruplarda farklılık da göstermektedir. Örneğin Batı'da yeni dinî akımların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan sosyal ortam ile Türkiye'deki ortam bir birinden farklıdır. Burada değinilmesi gereken ilk fark, Batı'daki akımların Hristiyanlığın hâkim olduğu bir toplumda ortaya çıkmış olmasına rağmen Türkiye'deki dinî grupların İslam'ın yaşandığı bir toplumda ortaya çıkmış olmasıdır. Batı'daki yeni dinî ve manevi (spiritüel) akımlar çoğunlukla kendilerini ana akım Hristiyan kiliselerinden ayrı bir kurum veya grup olarak sunmuşlardır. Hristiyanlıktaki kilisenin baskın olan kurumsal yapısı, insanların dinî kurumsal bir olgu olarak algılamalarına neden olmuştur. Aydınlanma döneminde öne çıkan rasyonalite vurgusunun yanı sıra sanayileşme, modernleşme, küreselleşme ve sekülerleşme gibi gelişmeler, bireylerin dinî kurum ve otoriteleri sorgulaması ile neticelenmiştir. Mevcut dinî yapıların özellikle modernleşme ile çatışması bireyleri alternatif dinî ve manevi yapılara yöneltmiştir. Bu yönelimin bir kısmı, yeni bir kurumsal yapıya bağlanmak şeklinde ortaya çıktığı gibi (örneğin Moonculuk) diğer bir kısmı ise kurumsal bir yapıdan büyük ölçüde bağımsız, bireysel tecrübelerle odaklanan gruplar şeklinde olmuştur (örneğin New Age). Dolayısıyla Batı'da insanlar dini zaten belli bir kuruma ve gruba dâhil olmak şeklinde algılamak (örne-

ğin Katolik kilisesine mensup olmak) son birkaç asırda yaşanan gelişmeler nedeniyle bu kurumlardan uzaklaşarak ya yeni kurumlara bağlanmış ya da kurumsal yapıya bağlı olmayan gruplara yönelmiştir.

Türkiye özelinde ise belirtilmesi gereken ilk husus, hâkim din olan İslam'ın kilise gibi kurumsal bir yapıya sahip olmadığıdır. Din değiştirerek İslam'a girmek dahi belli bir gruba üye olarak değil kelime-i şهادet getirmek şeklindedir. Müslümanların zihinlerinde din, Hristiyanlıkta olduğu gibi belli bir kiliseye üye olmak şeklinde değil, Allah'a ve onun gönderdiği peygamberlere, kitaplara inanmak yani bireysel bir duygu ve düşünce şeklindedir. Diğer taraftan İslam tarihi boyunca çeşitli dinî gruplar ortaya çıkmış ve kendi mensuplarını diğer Müslümanlardan ayırmıştır. Bu gruplara yönelmenin ardında ise çoğunlukla dinini daha deruni yaşama arzusu, bir gruba ait olma ihtiyacı, sosyal destek arayışı gibi unsurlar öne çıkmaktadır. (Baynal, 2015.) Türkiye'de yaşayan bir birey tarafından din, Allah'a inanmak ve onun rızası doğrultusunda yaşamak şeklinde algılanmaktadır. Belli bir dinî gruba bağlanmak kişisel bir tercihtir ancak Allah'a iman gibi dindarlığın bir şartı değildir. Darbe girişimi sonrasında da sosyal hayat ve medyada “dindar olmak için cemaatçi olmak gerekmez”, “tarikata bağlı değilim ama iyi bir Müslümanım” şeklindeki sloganik ifadeler artmıştır. Oysa Batı'da uzun yıllar dindarlığın en belirgin göstergesi kiliseye devam etmek şeklinde algılanmış ve akademik çalışmalarda da bu ölçü esas alınmıştır.

Türkiye ile Batı'daki dinî grupların salikleri arasındaki bir diğer fark ise sosyal değişim alanında ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme, sekülerleşme gibi olgular tüm dünyada yaşanan süreçler olarak değerlendirilse de farklı kültürler bu süreçleri farklı şekillerde tecrübe etmektedir. Türkiye'nin bu konular-

daki tecrübesi de Batı'dan farklı olduğu için sonuçları da farklı olmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde modernleşmenin Batılılaşma ve sekülerleşme olarak algılanması, bunun siyasi bir ideoloji olarak benimsenerek halka yansıtılması söz konusudur. Bu dönemde siyasi olarak din ile ilgili konulara yapılan müdahaleler toplum üzerinde olumsuz da bir etki yapmıştır. Ezanların yasaklanması, din ve Kur'an öğreniminin durdurulması vb. bunların bazılarıdır. Dinî alanda yapılan baskılar kişilerde inançlarını yaşama ihtiyacı ile çatışmıştır. Dinî gruplar, baskıdan kurtulmak ve manevi bağlarını hâlâ güçlü tutmak isteyenlerin yönelmesiyle güçlenmiştir. Görüldüğü üzere Batı'dan farklı olarak Türkiye'deki dinî grupların ortaya çıkışı ve yayılışında siyasi nedenler ve siyasi nedenlere bağlı mahrumiyetler de etkili olmuştur.

Bir diğer fark ise dinî grupların temel öğretileri ile ilgilidir. Batı'daki dinî ve manevi akımlar, mevcut Hristiyan doktrinine tamamen zıt oluşumlar da olabilmektedir. Örneğin kilisenin tanrısı yerine aşkın varlık kavramını kabul eden, İncil'i kutsal kitap olarak esas almayan akımlar mevcuttur. Bu bir anlamda hemen her alanda olduğu gibi din alanında da Batı'da yaşanan çoğulculuğun bir neticesidir. Bu akımlar kendi öğretisi sistemlerini kurdukları gibi, mensuplarına diledikleri dinî geleneğin parçalarını birleştirerek kendi bireysel dinî yaşamlarını inşa etme imkânı da sunmaktadır. New Age gibi akımlar daha çok tüm dinî kurumlardan uzak bireysel bir aşkınlık ve bütüncül yaklaşım temalarıyla ortaya çıkmıştır. (Köse, 2011.) Oysa Türkiye'de pek çok farklı dinî grup olsa dahi bunların hemen hepsi -en azından görünüşte- İslam'ın temel prensiplerini yok saymak veya değiştirmek iddiasında değildir. Yaratıcı olarak Allah, diğer peygamberlerin yanı sıra son peygamber olarak Hz. Muhammed (s.a.s.) ve metni korunmuş bir kutsal kitap olarak

Kur'an-ı Kerim, tüm dinî grupların ortak paydasıdır. Ancak bu gruplar, İslam'ın temel kaynakları olan ayet ve hadisleri en doğru şekilde kendilerinin yorumladığı ve tek doğrunun da bu olduğu yönünde bir iddiaya sahiptir. Bu durum, dinî bilgisi yüksek olmayan kişilerin bu gruplara yönelmesini ve maalesef istismar edilerek yanlış yönlendirilmesinin önünü de açmaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki; tarih boyunca dinî gruplar farklı formlarda var olagelmıştır. Bu gruplar kimi zaman siyasi sistemin içinde yer almış kimi zaman ise siyasi otoriteye başkaldırmıştır. Ancak Türkiye'nin 15 Temmuz'da yaşadığı darbe girişimi, kendini dinî grup olarak sunan bir terör örgütünün sadece siyasi otoriteye karşı değil tüm millete karşı bir duruş sergilemesi şeklinde olmuştur. Ülkemiz tarihinde bir ilk olan bu hazine olayı, dinî grupların bir ülkenin bütünlüğünü tehdit edecek seviyeye ulaşmasında etkili faktörleri daha ayrıntılı inceleme ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bazı düşünürler bu grubu Batı'da ortaya çıkan din referanslı kült hareketlerine benzetmişlerdir. Oysa bu grup, ortaya çıkışı, yayılışı ve sistematik yapısı açısından Batı'daki manevi akımlara benzese de ortaya çıktığı dinî ve kültürel ortam, zaman içinde dönüşen yapısı ve Türkiye'nin kendine has modernleşme, küreselleşme ve sekülerleşme tecrübelerinin sonuçları gibi açılardan onlardan farklılaşmaktadır. Bu noktada İslam'ın Hristiyanlıktaki kilise gibi dinî anlamda kurumsal bir yapısının olmaması öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kişilerin bu gruplara yönelmesi ve bağlı kalmasının ardında dinî gerekçelerin yanı sıra psikolojik ve sosyolojik etmenler baskındır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, insanların günümüzde makam, para gibi maddi refaha erişmelerine rağmen mana arayışlarının devam ettikleri gerçeğidir. Dinî bir gruba bağlanmak, kişinin hayatına bir an-

lam katmakta ve ona manevi bir misyon yüklemektedir. Tüm bunların yanında bize düşen, darbe girişiminde bulunanın bir terör örgütü olduğunu göz önünde tutarak bu hain girişimin ardında sadece ulusal çaptaki dinî, psikolojik ve sosyolojik nedenlerin değil küresel boyuttaki siyasi ve ekonomik nedenlerin de olduğu gerçeğini göz ardı etmemektir.

PROF. DR. CAĞFER KARADAŞ
DİB DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU ÜYESİ

DEĞERLERİN METALAŞTIRILMASI

“İnsanlar, dünyalarını geliştirme adına dinlerinin esaslarından bir şeyi terk edecek olurlar ise Allah, yaşadıkları şartların daha beterini onlara musallat eder.”

Hz. Ali

UMUMİ MANZARA

Bugün dünya Müslümanları bir karmaşanın, kargaşanın ve çatışmanın içine sürüklenmiş durumdadır. Afganistan, Irak ve Suriye’de iç çatışmalar, Arakan’da soykırım Mısır’da darbe, Pakistan’da mezhep çatışmaları, Bangladeş’te idamlar, Filistin’de zulüm... Böylesi bir ortamda mazlum milletlerin umudu olan Türkiye’de ise emperyalist üst aklın; dinî, mezhebî veya etnik farklılıkları körüklemesi, bunların istismarı ile oluşan bir kısım terörist örgütleri adeta ülkenin üzerine salması, 15 Temmuz 2016 gecesi ülkemizde yaşanan akıl almaz katliamların gerçekleştiği darbe girişimi ile toplumda kaos oluşturma ve devleti yok etme noktasına kadar ulaşmıştır.

DÜNYA MENFAATİ VE DİNİN ARAÇSALLAŞTIRILMASI

Bu hal ve şartlar içerisinde gözden kaçırılmaması gereken önemli bir konu, dünyevi menfaatler uğruna dinî terim ve kavramların dünyevî maksatlar için kullanılmasıdır. Bu aslında dünyevi hırsın gözünü bürüdüğü birtakım kişiler elinde dinin metalaştırılması veya dinî değer, kavram ve terimlerin aşındırılmasından başka bir şey değildir. Dinin metalaştırılması, kişinin inanç, ibadet ve ahlakını dünyevi hırsları, talepleri ve arzuları doğrultusunda kullanmasıdır. Dinî değerlerin aşındırılması ise, dinî kavram, terim ve şiarların kurucu değer bağlamından çıkartılıp gündelik çıkarlar doğrultusunda maksadı dışına çıkarılarak anlam kaymalarına uğratılmasıdır.

Elbette dindar kişi, güncel olayların akışı içinde birtakım olgularla yüz yüze gelirken, dalgalı siyaset ortamında bulunurken veya dünyevi menfaatlerini talep ve takip ederken dininden sıyrılmamak, onu bir tarafa bırakacak değildir. Aslında bunun olmasını beklemek imkansız talep etmektir. Zaten bu durum; kınanacak, yadırganacak, eleştirilecek ve endişe edilecek bir şey de değildir. Asıl endişe veren şey, bir kişi veya topluluğun bütün bunları yaparken emellerine ulaşmak için dinini, kutsalını veya dinî kavramları araç olarak kullanması; *takiyye* veya *tedbir* adı altında dinin gayriahlakî bir şekilde araçsallaştırılmasıdır. Nitekim kanaat önderi olarak anılan bazı kişilerin dünyevi birtakım menfaatlerini gerçekleştirmek için dinî söylemi kullanması veya sahip olduğu dinî unvan ve vasıfları bu uğurda kalkan kılması, toplumun diğer kesimlerini de benzer bir tutum takınmaya itmektir. Böylece kanaat önderi kendi konumunu zedelerken/itibarsızlaştırırken gazeteci, siyasetçi ve aydınları da buldukları alanın dışına çıkmaya zorlamış olmaktadır.

Dinimizin, dinî hayatımızın ve manevi duyarlılığımızın selameti için herkesin sınırını ve konumunu bilmesi ne kadar önemliyse, söylediklerinin toplum nezdinde nasıl bir algı/yankı oluşturduğunu hesaba katması da bir o kadar önemlidir. Dinin ve dünyanın selameti için dünya-ahiret dengesini gözeten bir din anlayışının yeniden yeşertilmesi ve zihinlere yerleştirilmesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

GEÇMİŞTEKİ HATALAR TEKRARLANMASIN

Kur'an'da geçmiş milletlere yöneltilen en büyük eleştirilerden biri, onların dinî kavramları tahrif etmiş olmalarıdır. Sözelimi Yahudiler Kur'an'da kınanırken en çok kelime ve kavramları anlamlarından veya kullanım maksatlarından saptırmaları örnek olarak verilir. (Nisâ, 4/46; Maide, 5/13, 41.) Bugünlerde yaşadığımız olayların akışı içinde dinin ve dinî değerlerin nasıl aşındırıldığı, adeta tahrif edildiği sanki fark edilmemektedir. Amaç her ne olursa olsun, ortaya çıkan kaosun, dine ve dinî değerlere zarar verdiği aşikardır. Nitekim çatışma ve çekişme toz duman hali içinde kullanılan İslam, cemaat, imam, dua-beddua, dinin usulü-füruu, va'z, vaiz, iffet, namus, hak ve adalet gibi dinî terimlerin ve şiarların ya içi boşaltılmakta ya sağa sola çekiştirilmekte ya da alay konusu yapılmasına izin verilmektedir. Öte yandan dinî kavramların rastgele ve yanlış yorumlara uğratılabileceğini/çekilebileceğini düşünmeksizin kullanılmasının, toplumun dinî duyarlılığına ciddi anlamda zarar vereceği de açıktır.

DİNİN KAYNAĞI VE HÜKÜM MERCİ KİTAP VE SÜNNETTİR

Günümüzde en önemli hususlardan biri de dinde otorite yani hüküm koyma yetkisi konusunda ortaya çıkmış olan kafa karışıklığıdır. Bu kafa karışıklığı birtakım odaklar veya kişiler

tarafından kullanılmakta ve Müslümanların zihinleri bulandırılmaktadır. Birtakım kişi veya grupların otorite sayılması ve adeta *masûn* ve *mahfûz* (korunmuş) görülmesi veya öyle bir algı oluşturulması, geçmişte ve günümüzde en yaygın istismar türlerindedir. Özellikle cemaat tipi yapılanmalarda cemaat liderlerinin dinî otorite gibi görülmesi ve her söylediğinin dinin aslından zannedilmesi, dinin ve dini değerlerin tahrif edilmesi tehlikesini beraberinde getirmektedir. Bunun önüne geçmek için dinde otoritenin kim olduğunun bilinmesi ve bildirilmesi hususunda din adamlarına büyük sorumluluk düşmektedir.

İslam nokta-i nazarından baktığımızda dinde yegane otorite Allah'tır. Hz. Peygamber dahi Allah'ın kendisine sağladığı ismet sıfatı ile dini tebliğ etmekle ve uygulamakla görevlidir. Onun dini uygulaması anlamındaki sünneti, sadece peygamberlere has kılınmış olan ismet sıfatı gereği Allah'ın kontrolü altında gerçekleştiğinden bağlayıcılık özelliği taşır. Bunun dışındaki müçtehit, âlim, veli veya mürşit gibi şahıs veya grupların dinde otorite sayılması söz konusu değildir. Bu sıfatlara sahip olan kişilerin kendilerine *dini otorite* rolü biçmeleri veya bu algıya izin vermeleri öncelikle dine aykındır. Bu kişilerin söyledikleri veya yaptıkları ancak içtihat veya yorum olarak değerlendirilebilir. İctihat ve yorum zan ifade ettiği yani dinde kesinlik sıfatı taşımadığı için bir inanç esası gibi görülmesi veya mutlak bağlayıcı sayılması söz konusu değildir. Bu yüzdendir ki bir Müslüman eğer içtihat yetkisi ve yeterliliğine sahipse bizzat kendisi içtihatla bulunabilir; bu yetki ve yeterliliğe sahip değilse tercih ettiği bir müçtehidin içtihadına tabi olabilir. Bu kişi diğer müçtehitlerin içtihatlarına tabi olmadığı için de dinen sorumlu veya günahkar sayılmaz.

DİNİ HIRSINA ARAÇ KILANLAR DİNE EN BÜYÜK ZARARI VERENLERDİR

Günümüzdeki gelişmelere bakıldığında sanki İslam, sırf dünyevi menfaatlerin talep edilmesi, kollanması ve kovalanması için gelmiş bir din görüntüsü içine sokulmaya başlanmıştır. Kapitalist dünyanın büyümesine kapılmış bazı din önderleri ve aydınları devlet kurmak, devleti ele geçirmek, siyasal veya ekonomik alanda söz veya pay sahibi olmak için dinî kimliğini kullanmaktan çekinmemektedir. Bunun benzeri tarihte Batıniler/Haşhaşiler tarafından denenmiş ve başarısız olmuştur. Devlete ve Müslüman kitleye verdikleri zarar dolayısıyla bu topluluk Müslüman kitle nezdinde bütün itibarlarını yitirmiştir.

İslam açısından hiç kimsenin kendisini daha iyi Müslüman, daha dindar, daha samimi ve daha dürüst olarak tanımlama; başkalarını ise eksik veya daha az Müslüman olarak tanıtmaya yetkisi yoktur. Bu eskilerin tabiriyle *kerameti kendinden menkul* bir kafa yapısına veya bugünün deyiimiyle *toplum mühendisliğine* işaret eder.

Önemli bir nokta da etnik kimlik üzerinden terör faaliyeti yürütmekle din ve mezhep kimliği üzerinden faaliyet yürütmek arasında dine, topluma ve devlete verdiği zarar bakımından bir fark yoktur. Öte yandan bu tür faaliyetler, öncelikle yürütenlerin etnik ve dinî kimliğine zarar vermektedir. Aslında tarih boyunca din üzerinden menfaat devşirmeye kalkanlar, dine en büyük zararı verenler olmuştur. Bu yüzden İslam âlimleri her dönemde bu türden zararlı olan fikirleri şiddetle dışlamış ve onlarla mücadele etmişlerdir.

DÜNYA MENFAATİ İÇİN DİNDAR GÖRÜNME MÜNAFIĞIN ALAMETİDİR

Öte yandan tarihte dünyevi menfaatler uğruna dindar görünme davranışı en çok münafıklarda görülmektedir. Diğer bir deyişle bu davranış biçimi aslında münafığın bir sıfatıdır. Bu yüzden ki, Kur'an'da şiddetle eleştirilen ve taviz verilmeyen husus nifak yani münafıklıktır. Bakara Suresi'nin başında müminler beş ayet, kafirler iki ayet ile anılırken münafıklar on üç ayet ile anılmakta ve münafıklık küfürden daha tehlikeli sayılmaktadır. Özellikle münafıkların dünyevî menfaatleri için gizli planlar yapmaları ve Müslümanların arkasından iş çevirmeleri şiddetle eleştirilmiştir. Bir fitne unsuru olarak yaptıkları *parallel mescit* (mescid-i dırar) Yüce Allah'ın emri ile bizzat Hz. Peygamber tarafından yıktırılmıştır. Burada yanlış anlaşılmayı önlemek için şu açıklamayı getirmekte yarar vardır: münafık sıfatı taşımakla münafık olmak ayrı ayrı hususlardır. Münafıklık bir kalp işi olduğu için Allah'tan başkası bunu bilemez. Hz. Peygamber dahi Allah'ın bildirmesi ile münafıkları bilebilmiştir. Bu hususta Yüce Allah, Hz. Peygamber'e hitaben "Şayet dileseydik biz onları sana gösterir ve sende onları yüzlerinden tanırdın. Sen onları aslında konuşma tarzlarından tanırsın." (Muhammed, 47/30.) Bu yüzden de kimin münafık olduğunu bilme imkanımız yoktur. Burada dile getirilen münafıkların sıfatlarıdır, yoksa bu sıfatları taşıyanların münafıklar olduğu iddiası değildir. Zaten Kur'an'da da münafıkların kimlikleri değil özellikleri, davranışları ve tepkileri söz konusu edilir ve eleştirilir. Nitekim onların en çok eleştirilen özelliklerinden biri de, onlara "Yeryüzünde bozgunculuk çıkartmayın, denildiğinde onlar, aksine biz ıslah edicileriz derler." Yüce Allah onların bu yalanlarını "Bilinsin ki gerçekte onlar bozgunculuk

çıkartanların ta kendileridir.” diye yüzlerine vurmuştur. (Bakara, 2/11-12.) Nitekim bugünün çağdaş bozguncuları da kendilerini “yurda sulh getirenler” olarak nitelirmektedir.

Sonuç olarak eğer bir kişi dinî sıfat ve görevini aşan bir hedefe yönelmiş ve bulunduğu alanın dışına çıkmış ise, dinî sıfat ve unvan ile onu anmak, tanımlamak ve ifade etmek her şeyden önce dine ve dinî değerlere zarar verir. Siyasî bir figür olmak istiyorsa bu kişi, onun gereğini yapmalı, dini ve dinî değerleri kullanmamalıdır. Çünkü dinî ve değerleri kullanmak, dinin dünyevi maksatlar için araçsallaştırılması anlamına gelir. ***Tekrar tekrar vurgulamak gerekirse, etnik kimlik üzerinden terör faaliyeti yürütmekle dinî ve mezhebî kimlik üzerinden benzer faaliyet yürütmek arasında dine, topluma ve devlete verdiği zarar bakımından bir fark bulunmamaktadır.***

PROF. DR. MUAMMER ERBAŞ
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

DİN MÜHENDİSLİĞİNE KARŞI SIRAT-I MÜSTAKİM

Günde beş vakit kıldığımız namazlarımızın her rekatında, Fatiha Suresi'ni okur ve orada Rabbimize, bizleri, sırat-ı müstakim yani İslam'ın dosdoğru yolundan ayırmaması için dua ederiz: “**Bizleri, doğru yoluna eriştir.**” (Fatiha 1/6)

Sırat-ı müstakim, İslam'ın esası ve temel prensibi olan tevhid ve vahdet yoludur. Tevhid, yine Fatiha Suresi'nde haykırdığımız üzere yalnızca Allah'a kulluk edip sadece O'ndan yardım dilemektir: “**Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.**” (Fatiha 1/5) Çünkü bütün mevcudatın yegane yaratıcısı ve yöneticisi Allah Teâlâ'dır; ve sonunda her şeyin dönüşü yine O'na olacaktır.

Bütün evrende hakim olan sünnetullah tevhid üzere işlediği gibi, biz insanlığın dünya ve ahiret mutluluğu da yine tevhide bağlıdır. İnsanoğlu tevhiden yani Allah'a kulluktan saptığında, sırat-ı müstakimden de çıkmış olur. O zaman ortada vahdet; yani birlik, beraberlik ve kardeşlik kalmaz, onun yerine her yere fitne; yani ayrılık, düşmanlık ve çatışma hakim olur.

Bir de din mühendisliği vardır ki bu, birilerinin kendilerini ilah konumuna koyup Allah adına din ötesinde dinler, bazen de din içinde yeni dinler uydurmasıdır. Bunun dinî terminolo-

lojideki adı Allah'a şirk koşmaktır. Zira din mühendisliğinde hüküm koyucu Allah Teâlâ değil, onun adına ilahlığa soyunan sahte din adamlarıdır.

Tarih boyunca pek çok kimse ve kesim, din mühendisliğine soyunmuştur. Dinler tarihi ve mezhepler tarihi kitapları, hepsinin sonu hüsrana olan bin bir çeşit din mühendisliği örneğiyle doludur. Bunlardan kimi daha yolun başında, kimi ortasında, kimiye sonunda Sırat-ı Müstakim'den; yani peygamberlerin ortaya koyduğu İslam'ın apaçık hak yolundan sapmak suretiyle helak olmuştur. Fakat beraberlerinde yüzlerce-binlerce kimseyi de felakete sürüklemişler ve yeryüzünü kana ve gözyaşına bulamışlardır.

Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Kerim'de peygamber kıssaları aracılığıyla bizlere bütün bunları yaşanmış örnekleriyle tek tek anlatmaktadır. Şöyle ki;

Kimi din mühendisleri, güneş, ay, dağ, deniz, ırmak, vb. tabiat unsurlarına kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Halbuki İslam'a göre bunların hepsi, Allah Teâlâ tarafından eşref-i mahlukat olan insanın emrine amade kılınmış birer ihsandır. Tıpkı İbrahim kıssasında anlatıldığı gibi doğaya tapılmaz: **“Gece basınca bir yıldız gördü, ‘işte bu benim Rabbim!’ dedi; yıldız batınca, ‘batanları sevmem’ dedi.”** (En'am 6/76) Olsa olsa Rabbimizin emaneti olarak doğaya saygı duyulur ve kendisinden daha düzgün istifade etmenin yolları aranır.

Kimi din mühendisleri, kendi elleriyle yaptıkları birtakım putlara kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Akıl ve fikir sahibi bir insanın kendi eliyle yaptığı bir şeye tapınması, onun için ne kadar küçük düşürücü bir durumdur. Tıpkı Cahiliye Arab'ı gibi; önce helvadan bir put yapıp ondan medet

umacaksın, ardından da acıktığında onu yiyip karnını doyuracaksın. Bütün putlar, insanoğlunun şişirdiği her an patlamaya hazır içi boş birer balon gibidir. Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek, şu şekilde ortaya konur: **“Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı... Bu (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Halbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.”**

(Necm 53/19-23)

Kimi din mühendisleri, kendi seçtikleri birtakım kimselere kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. İslam'ın gönderiliş gayesi, yeryüzünde kula kulluğu önleyip bütün insanlığı Allah önünde aynı konumda eşit haklara sahip kılmaktır. Bütün peygamberler, insanlığa bu temel öğretiyi bildirmiştir. Fakat ehlikitabtan birileri çıkıp on yıllar sonra Hz. İsa'ya uluhiyet atfetmiştir. Ona atfedilen uluhiyet, kiliseye; oraya mensup din adamlarına geçmiştir. Tanrı adına konuşup hüküm veren bu din adamları, doğal olarak saçmalamış, bunun ötesinde zalim krallarla işbirliği yaparak insanları zulümden zulme sürüklemiş, cenneti tekellerine almış, onun bahçelerini maddi menfaat karşılığı parsel parsel satmış, cennet vaadiyle binlerce zavallı kimseyi Haçlı Seferlerinde telef olmaya yollamıştır. Neticede insanlık, onlar yüzünden Orta Çağ'ın zifiri karanlıklarına gömülmüştür: **“Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler. Oysa tek Tanrı'dan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. Ondan başka tanrı yoktur. Allah, koştuıkları eşlerden münezzehtir.”** (Tövbe 9/31)

Maalesef zaman içinde aynı hastalık Müslümanlara da bulaşmıştır. Öyle ki İslam aleminde din adına kutsallaştırılan bir-

takım kimseler, insanları Rablerine kul olmaktan uzaklaştırıp kendilerine kul-köle haline getirmişlerdir. Kerameti kendinden menkul bu sapkın kimseler, masum ilan edilip asla sorgulanamamışlar, Allah adına helalleri haram, haramları helal kılmışlar ve onlarca-yüzlerce-binlerce kimseyi şuculuk-buculuk adına bölüp parçalayıp sırat-ı müstakimden çıkararak birbirleriyle çatıştırmışlardır. Maalesef pek çok şuarsuz ve cahil Müslüman da, hiç düşünüp taşınmadan onların “yat” emriyle yatmış, “kalk” emriyle kalkmış, “öl” emriyle ölmüş ve bunu bir marifet sanarak hem dünya, hem de ahiretlerini bütünüyle karartmışlardır. Neticede insanı ilahlaştıran bütün bu kesimler yok olmuş, fakat geride İslam âlemini kan ve göz yaşına boğan son derece acıklı ve vahim hikayeleri kalmıştır.

Halbuki İslam’da insana kudsiyet atfedip ona tapınmak yoktur. Zira Allah katında en üstün kimseler peygamberlerdir, fakat onlara da tapınılmaz. Bilakis onlar, Allah’ın seçtiği kimseler olarak üsve-i hasene kabul edilip örnek alınır. İsmet sıfatına sahip oldukları halde peygamberlerin de ufak tefek zelleleri vardır. Ümmetleri onlara körü körüne değil, bilakis akıl ve nakil ışığında araştırıp sorgulayarak tabi olmuşlardır. Nitekim sahabe efendilerimiz, anlamadıkları bir husus olduğunda Hz. Peygamber (s.a.s.)’e; *“Ya Rasulallah! Bu buyruğunuz vahye mi dayanıyor, yoksa kendi görüşünüz mü? Vahye dayanıyorsa, biz onu anlamadık açıklayıp izah edin, yok şayet kendi görüşünüz ise, öyle değil de şöyle yapsak olmaz mı?”* diyebilmiş ve zaman zaman Hz. Peygamber (s.a.s.), kendi görüş ve arzusunu bir yana bırakıp onların görüşünü tercih etmiştir.

Bizim dinî geleneğimiz de, bu yönde oluşmuş ve gelişmiştir. Zira dinî ilimlerde hiçbir âlime kudsiyet atfedilmemiştir. Her âlim, Kur’an ve sünnet ışığında kendi görüş ve tercihlerini açık bir şekilde ortaya koymuş, bizzat talebeleri bunları sorgulayıp eleştirerek geliştirmiştir. Değişik ilmî ekoller meselelere fark-

lı yönde yaklaşmış ve neticede İslam Medeniyeti bütün âlim ve ekollerin katkısıyla ortak bir inşa süreci içinde gelişmiştir. Örneğin; fıkıh alanında sonraki dönemlerde bir fetva verileceğinde, kimi zaman İmam-ı Azam, kimi zaman İmam Şafî, kimi zaman diğer imamların, kimi zaman da onların talebeleri İmam Muhammed, İmam Züfer ve diğerlerinin görüşleri tercih edilmiş, bu noktada şahıslar değil, onların görüşleri ve bu görüşlere temel teşkil eden Kur'an ve sünnete ait nakli deliller esas alınmıştır.

Kimi din mühendisleri de, suçuluk-buculuk adı altında kendi kurdukları birtakım oluşumlara kutsallık atfedip insanları bunlara tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Halbuki Hz. Adem'den itibaren bütün peygamberler, insanlığa yegane hak din olan İslam'ı getirmiş ve bildirmiştir. Bununla birlikte Ehli Kitab müntesipleri, kendilerine emanet edilen bu hak dini tahrif etmek suretiyle ortaya Hristiyanlık, Yahudilik, vb. farklı dinler çıkarmış, bu da yetmiyormuş gibi zaman içinde onları da Katolik, Ortadoks, Protestan diye dilim dilim bölüp parçalamışlardır. Bugün için Batı'daki kiliselerin ait olduğu mezhep sayısını ve türünü bilene aşk olsun. Halbuki Kur'an'da Allah Teâlâ, hepsine birden şöyle sesleniyor: **“İbrahim, ne Yahudi, ne de Hristiyan idi; fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi; müşriklerden de değildi.”** (Al-i İmran 3/67)

Bazı cahil Müslümanlar, kendilerine İslam'ı ve onun iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünneti değil, bilakis tabi oldukları mezhep veya meşrep ile onun beşerî kaynaklarını esas almışlar, bu durumda karşımıza din içinde ayrı dinler çıkmıştır. Mezhepler tarihi kitaplarında onlarcasının adı geçen bu kesimler, önce İslam'ın tevhid inancını zedeleyip şirke düşmüşler, ardından da bunun doğal sonucu olarak ümmetin vah-

detini yok edip onu parça parça bölmüş ve nifaktan nifaka sürüklemişlerdir.

Allah katında yegane din İslam'dır. İslam ise, iman ve ibadet esasları, helal-haramları ve ahlak esaslarıyla apaçıktır. Bütün mezhep ve meşrepler İslam'a ulaştığı, onun iki temel kaynağı Kur'an ve sünnete uyduğu ölçüde muteber ve meşrudur. Kim İslam'ı değil de kendi mezhep ve meşrep anlayışını esas alıyorsa, kim İslam milletini ve ümmetini değil de kendi yandaşlarını önceliyorsa, kim Müslümanların birlik, beraberlik ve kardeşliğini değil de kendi gurubunun menfaat ve çıkarlarını savunuyorsa, şunu iyi bilsin ki o sırat-ı müstakimden sapmıştır; yani dalalet ve hıyanet içindedir.

Kimi din mühendisleri ise, İslam'ı bir yana bırakarak belli bir ırka kutsallık atfedip insanları ona tapındırmak suretiyle sırat-ı müstakimden sapmış ve saptırmışlardır. Kur'an'da bunun tipik misali Beni İsrail'dir. Allah Teâlâ, onlara ıslah olmaları için pek çok kutsal elçi yollamış, onlar ise meseleyi tersinden okuyarak; *“Madem ki Allah bizlerle bu kadar çok ilgileniyor, o halde bizler Allah'ın seçkin öz evlatları ve sevgilileriyiz, diğerleri ise Onun ikinci sınıf üvey evlatları olmalı,”* demişler ve bu durumda ortaya insanlık suçu olan ırkçılık çıkmıştır. Şöyle ki Allah Teâlâ, onlara öldürmeyin demiş, fakat onlar kendilerinden olmayanları öldürmüştü; çalmayın demiş onlar başkalarından hep çalmış; yalan söylemeyin demiş, yine onlar kendileri dışındaki herkesi kandırmıştır: **“Yahudiler ve Hristiyanlar ‘Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz’ dediler. De ki: Öyleyse günahlarınızdan dolayı sizi niçin cezalandırıyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı insanlardansınız. O, dilediğini bağışlar ve dilediğini de cezalandırır. Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa mülkiyeti Allah'a aittir. Sonunda dönüş de ancak O'nadır.”** (Maide, 5/18)

Kur'an, bizlere, inananların kardeş olduğunu bildirmektedir: **“Müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.”**

(Hucurat 49/10) Bu İlahi buyruk doğrultusunda Hz. Peygamber, asırlar önce Arabını Acemini, Türkünü Kürdünü, batılısını doğulusunu İslam bayrağı altında kardeş yapmış, bu sayede Müslümanlar dünyanın dört bir yanına birlik, beraberlik ve kardeşlik götürmüştür. Fakat maalesef daha sonra İslam âlemi, adım adım tekrar cahiliye karanlığına bürünmüştür.

Bütün bu kötülüklerden kurtulmanın yegane yolu, ümmet olarak hep birlikte İslam bayrağı altında sırat-ı müstakime geri dönmektir. Netice itibarıyla;

Sırat-ı müstakim, Allah dışında tapılacak başka hiçbir kutsal tanımayıp sadece O'na kul olmaktır; zira Allah Teâlâ bize Rab olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, İslam dışında başka hiçbir kutsal mezhep veya meşrep tanımayıp sadece ona millet olmaktır; zira İslam bize din olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, Hz. Peygamber dışında başka hiçbir kutsal efendi veya lider tanımayıp sadece ona ümmet olmaktır; zira Hz. Peygamber (s.a.s.) bize örnek olarak yeter.

Sırat-ı müstakim, Kur'an dışında başka hiçbir kutsal kitap tanımayıp sadece onu rehber edinmektir; zira Kur'an-ı Kerim bize kitap olarak yeter.

Cenab-ı Allah, cümlemizi Kur'an ve sünnet yolu olan sırat-ı müstakimden ayırmasın. Amin.

DOÇ. DR. İSMAİL KARAGÖZ
DİB REHBERLİK VE TEFTİŞ BAŞKANI

SAHTEKÂRLIĞIN DİĞER ADI: TAKIYYE

Sözlükte korunmak ve sakınmak anlamına gelen “**takiyye**” kelimesi, terim olarak; kendisine zor kullanılan kimsenin canını, malını ve koruması gerekli varlığını mutlak bir tehlikeden kurtarmak için gerçekte benimsediği görüş ve kanaatin aksini izhar etmesi, karşı tarafla aynı fikirdeymiş gibi görünmesidir. Bir mezhepler tarihi terimi olarak, açık ve muhtemel tehlikelerden korunmak maksadıyla insanın inancını gizlemesi anlamındadır.

İslam’a göre, kişinin özülle sözünün, inancı ile işlerinin örtüşmesi esastır. Bu husus, ayet ve hadislerde önemle vurgulanmakta, müminlerin dosdoğru olmaları emredilmektedir (bk. Hüd, 11/112; Şura, 42/15; Ahzâb 33/70) Bu doğruluk, sadece müminlerin kendi aralarında değil, mümin olmayanlara karşı da söz konusudur: “Müşrikler size dürüst davrandıkça siz de onlara dürüst davranın. Çünkü Allah, dürüst davranan muttakileri sever.” (Tevbe, 9/7) Ey Allah’ın Resulü! İslam Dini ile ilgili bana öyle bir söz söyle, öyle bir iş bildir ki senden sonra onu kimseye sormayayım ve ona sarılayım diyen sahabî Süfyan b. Abdullah’a Peygamberimiz (s.a.s.), “Allah’a iman ettim, Rabbim Allah de ve dosdoğru ol.” cevabını vermiştir. (Tirmizî, Zühd, 60; Müslim, İman, 62; Ahmed, III, 413)

Peygamberimiz (s.a.s.), “Kim ihlasla kalbine imanı yerleştirir ve kalbini temizler, dilini doğru sözlü, nefsi huzura ermiş, huyunu, ahlakını ve davranışlarını dosdoğru, kulaklarını ve gözlerini gerçeği ve doğruyu duyan, dinleyen ve gören yaparsa kurtuluşa ermiştir.” (Ahmed, V, 147) buyurarak insanın; özü, sözü, gözü, kulağı ve bütün uzuvlarıyla dosdoğru olmasını teşvik etmiş ve “Küfür ile iman, doğru söz ile yalan, emanet ile hıyanet bir araya gelmez.” (Ahmed, II, 349) buyurmuştur.

İslam bilginleri, inancın açıkça ifade edilmesini asıl kabul etmekle birlikte, ciddi bir can korkusu ile karşılaşıldığında, imanın gizlenebileceğini söylemişlerdir. Nahl Suresi'nin 106'ncı ayetinde, zorlanması halinde kişinin, gönülden kabul etmeksizin imanının zıddını söyleyebileceğine müsaade edilmiştir. Âl-i İmran Suresi'nin 28'inci ayetinde kâfirlerin dost edinilmesi yasaklanmış sadece onlardan gelebilecek bir tehlike söz konusu olduğunda tedbir alınabileceği bildirilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.) döneminde ayetlerde sözü edilen durumlar meydana gelmiştir: Babası Yasir ile annesi Sümeyye işkenceyle şehit edilip kendisi de aynı işkence altında ölümlerle karşı karşıya gelen Ammar b. Yasir, işkenceye dayanamamış, müşriklerin istediği sözleri tekrarlamış ve ölümden kurtulmuştur. Ağlayarak Peygamberimiz (s.a.s.)'e koşup gitmiş ve “Ey Allah'ın Resûlü! Müşrikler senin ile ilgili kötü sözler söylemeden ve putları övmeden beni bırakmadılar.” diyerek özür beyan etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s.) Ammar'a, “Peki o an gönlünde ne hissettin?” diye sormuş, Ammar, “Kalbimin imanla dopdolmuş olduğunu.” deyince, aynı durumla karşılaşması halinde yine böyle davranabileceğini söylemiştir.

Yalancı Peygamber Müseyleme, sahabeden iki kişiyi yakalamış ve birine; “Muhammed'in Allah'ın Peygamberi olduğuna şahadet eder misin?” diye sormuş, o da; “evet” demiştir. Sonra, “Benim Allah'ın peygamberi olduğuma şahadet eder misin?” diye

sormuş, bu soruya da “evet” demiştir. Müseyleme, kendisinin Hanif oğullarının peygamberi, Hz. Muhammed (s.a.s.)’in ise Kureyş’in peygamberi olduğunu ileri sürdüğü için bu sahabiyi serbest bırakmıştır. Diğer sahabîye, “Muhammed’in Peygamber olduğuna şahadet eder misin?” diye sormuş, sahabî, “evet” demiştir. “Benim peygamber olduğuma şahadet eder misin?” diye sormuş, sahabî bu sefer, “Ben dilsizim” demiştir. Bunun üzerine Müseyleme, bu sahabiyi şehit etmiştir. Bu haber, Peygamberimiz (s.a.s.)’e ulaştınca; “Şu öldürülen doğruluk ve kesin iman üzere öldü, mübarek olsun, diğeri de Allah’ın ruhsatını kabul etti, buna da bir beis yok.” demiştir.

Nahl Suresi’nin 106’ncı, Âl-i İmran Suresi’nin 28’inci ayeti ve zikrettiğimiz örneklerden hareketle İslam bilginlerinin çoğunluğu, müminlerin ancak hayati tehlike söz konusu olduğunda imanını gizleyebileceği görüşünü kabul etmişlerdir. Bunun dışında Müslümanın özünde, sözünde ve eylemlerinde dürüst olması esastır. Dolayısıyla kişi hayati tehlike arz etmeyen, sadece maddî menfaatlardan dolayı veya başka sebeplerle imanını gizleyemeyeceği gibi imanının zıddı olan söz söyleyemez, eylem ve davranışlarda bulunamaz. Söz gelimi çeşitli amaçlarla dindar olduğunu gizlemesi için bir mümine namaz kılmayabileceğini veya namazlarını ima ile kılabileceğini, oruç tutmayabileceğini, başörtüsü takmayabileceğini, yalan söyleyebileceğini, içki içebileceğini söylemek veya böyle davranmanın caiz olduğuna inanmak, İslam inancı ve ahlakı ile asla bağdaşmaz. Böyle bir davranış; sahtekârlık, fasıklık, yalancılık ve ahlaksızlık olur. İslam dini; dürüstlüğü, güzel ahlakı, imana uygun hareket etmeyi, olduğu gibi görünmeyi, içi ve dışı bir olmayı esas alır. Dünyevi çıkarlar için inandığı değerlerin tersini yapmak mesela yüce Allah’ın, “Yalan sözden sakının”- (Hac, 22/30) emrini görmezlikten gelip yalan söyleyebilirsiniz , “İçkiden sakının” (Maide, 5/90) yasağına rağmen içki içebilirsiniz, “Mümin kadınlar, başörtülerini örtünler.” (Nur, 24/31) ke-

sin emrine rağmen, başörtüsü fûruattır, açabilirsiniz demek, İslam'a ihanettir, Müslümanı iki yüzlülüğe, sahtekârlığa ve fasık olmaya teşvik etmektir.

Ülkemizde bir zamanlar başörtüsü maalesef yasaktı, imam-hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri dahil okullara öğrenciler başörtülü alınmıyordu. Dinin emirlerinin uygulanması gerektiğini savunması ve din özgürlüğü için mücadele vermesi gerekirken, medyayı takip edenler hatırlayacaktır; Fetullah Gülen, “Başörtüsü dinin aslından değildir fûruattır.” diyerek başörtüsünün takılmayabileceği mesajını vermişti. Allah ve Peygamberi dururken adı geçeni mutlak otorite kabul eden bir kısım kimseler, başlarını açmışlardı. Daha sonraki zamanlarda ülkemizde başörtüsü sorunu çözüldü, isteyen her Müslüman hanımın resmi kurumlar dahil başlarını örtmesi serbest oldu. Adı geçenin işareti ile başını açan kamu görevlisi bir Müslüman hanıma, artık başörtüsünün serbest olduğu hatırlatılınca, “Biz talimatla açtık, talimatla örteriz” diyebilmiştir. Bu, körü körüne bir bağlılık, sözde liderinin işaretini, Allah'ın kesin emrine tercih edebilmektir. Düşünebiliyor musunuz? Aklınız alıyor mu? Bir Müslüman nasıl bir insanın isteğini Allah ve Peygamberin emrine tercih edebilir? Halbuki Müslüman Allah'a isyan konusunda yöneticiler dahil hiçbir kimseye itaat edemez. (Müslim, İmâre, 38) Kaldı ki iman etmeyi “asıl”, imanın gereği emir ve yasaklara uymayı “fûru” kabul edilse bile bu sadece “başörtüsü” için değil namaz, oruç, hac ve zekât gibi bütün emirler için de söz konusudur. Nasıl Müslüman namaz kılmasa da olur, oruç tutmasa da olur çünkü bunlar, dinin aslı değildir, fûruudur diyemiyorsak, başörtüsü için de aynı şey söz konusudur. Ayrıca her emir ve yasağın, helal ve haramın iki boyutu vardır. Biri o emir ve yasağa, helal ve harama inanmak, diğeri de uygulamaktır. Birinciyi terk etmek kişiyi küfre, ikinciyi terk etmek ise isyana götürür. Bazılarının dediği gibi, başını açıversin, kıyamet mi kopacak, namaz kılmasa da olur,

gerektiğinde yalan söyleyebilir, oruç tutmasa da olur demek, İslam inancı ile asla bağdaşmaz. Böyle söyleyenler, bununla Allah'ın emrini küçümseyip hafife alıyorlar ve önemsemiyorlarsa bu, inkâr olur. Çünkü bir şeyi inkâr etmek ile onu alaya almak veya küçümsemek veya beğenmemek veya hafife almak aynı anlama gelir. Din şurasında dile getirildiği gibi; “Kendini gizleme, olduğundan farklı görünme, ikiyüzlü davranma, çift dilli konuşma, takıyye yapıp helal-haram gözetmeme, kod adı kullanma, bulunduğu ortamda inandığından farklı yaşama, yalan söyleme, tecessüste bulunma, mahremiyeti ihlal etme, şantaj yapma, kayırmacılık, kötü emeller için örgütlü dayanışma gibi yöntemler gayr-i İslamî ve gayr-i ahlakidir. Kendi mensuplarını kadrolara yerleştirip devleti ele geçirmek amacıyla başta soru hırsızlığı olmak üzere her türlü yolsuzluğu ve hukuksuzluğu yapmak, kul ve kamu hakkına tecavüz etmektir. Böyle bir yöntemi, örgütlenmesinin temel aracı yapmış olan bir yapı (FETÖ), İslami kabul edilemez. Buna önderlik eden, yol veren ya da göz yuman insanların vicdandan, ahlaktan ve dinden nasipleri yoktur. Allah için yapılması gereken ibadetler, farklı amaçlar için istismar edilemez. Zekât ve kurban parasıyla televizyon kurmak, medya çalışmaları yapmak, lobi faaliyeti yürütmek, bu paraları değişik ülkelerde seçim kampanyalarına aktarmak, asla meşru görülmez. Bilelim ki bu tür söz, eylem ve davranışlar, İslam'a ve Müslümanlara ihanettir, sahtekârlıktır, iki yüzlülüktür, ahlaksızlıktır. Müslümanın ana ilkesi; inancında, sözlerinde, iş ve işlemlerinde, ticaret ve sosyal ilişkilerinde Allah'ın, “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol” (Hâd, 11/112) emrine uymaktır.

PROF. DR. EJDER OKUMUŞ
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
DİN SOSYOLOJİSİ ANABİLİM DALI

GÜÇ ARZUSUNDAN DÜNYEVİLEŞMEYE DİN MÜHENDİSLİĞİ

BİR TOPLUM PROJESİ OLARAK DİN MÜHENDİSLİĞİ

Din mühendisliği, aslında bir toplum projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumu din yönünden bir kalıba sokma, adeta hizaya getirme demektir. Din mühendisliği istenilen dinî, mezhebî, din anlayışını topluma empoze etme, dayatma, kabul ettirme gibi durumları ifade eder. Din mühendisliği, toplum mühendisliği olarak bilinen toplumu “terbiye etme” ve bir kalıba sokmanın din cephesindeki türüdür.

Din mühendisliğinde, ideal ve üstün kabul edilen din anlayışı veya ekolünün öteki olarak görülen toplum kesimlerine dayatılması söz konusudur. Demek ki din temelli mühendislikte bir toplum tarafından kabul edilmesi, topluma yayılması istenen din veya din anlayışı var, bir de yine toplum tarafından, toplumun bazı kesimleri tarafından terk edilmesi istenen din anlayışı var. Toplumun kabul etmesi istenen din anlayışı, çoğu zaman siyasi bir yapıya/güce ve örgütlü bir dinsel grup, hareket, yapı veya cemaate aittir. Bu yapı, grup veya cemaat, kendi dinselliğini, kendi dindarlığını, kendi din anlayışını kibirli bir biçimde en doğru, bazen de tek doğru din anlayışı ve pratiği olarak görür. Dinî bir yapının din mühendisliği yapmasının en önemli sebeplerinden biri, bu grubun kendini kurtulan fırka/

cemaat, kendi liderini/rehberini kurtarıcı olarak kabul etmesidir. Kendini böyle gören kişi ve gruplar, topluma dini anlatırken kendi din anlayışlarını merkeze alarak anlatırlar. Bunu yaparken kullandıkları dil ve üslup, propagandist bir dil ve üsluptur. Bu, tebliğden ve emr bi'l-ma'rûf nehy ani'l-münkerden oldukça farklıdır. Onların dil ve üslubunda mühendisçe yaklaşım, hizaya getirme, dayatma, empoze etme, “benim inancımı, din anlayışımı kabul edersen kurtulursun” veya “benim liderime gel, tâbi ol, kurtul” anlayışı egemendir.

Din mühendisliği, kısaca “bana gel, kurtul” yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, “kendine gel, kendini bil, kurtul; çünkü kendine gellersen, kendini bilersen, Rabbini bilirsin.” hikmetinden oldukça farklıdır. Toplum mühendisçilikle dini kabul ettirme yaklaşımında, Kur'an'ın ve Sünnet'in gösterdiği şekilde “hikmetle ve güzel öğütlerle davet etme/anlatma/öğretme/örnek olma” (Nahl 16/125) değil, baskı ve zor kullanma da dahil çeşitli yollarla, bir bakıma toplumu din konusunda tek kalıba sokma, benzetme hakimdir.

Bir bireyi, toplumu, grubu, cemaati, hareketi, devleti, siyasi akımı, din mühendisliği yapmaya götüren en önemli etkenlerden biri güç elde etme arzudur. Güç arzusu ise dünyevileşme temayülü ile yakından ilişkilidir. Güç arzusu ve dünyevileşme temayülü din mühendisliğine götürür, onu besler, derinleştirir. Din mühendisliği de güç ile dünyeviliği ve dünyevileşmeyi getirir, besler, derinleştirir; insanları güce eriştirir, dünyevileştirir, dünyevî pozisyonlara yerleştirir. Ondan dolayı dünyevileşme temayülü ve dünyevileşmeyi doğru anlamak gerekmektedir.

Dünyevileşme (sekülerleşme); kısaca bilinç, zihniyet ve fiiliyat planında dünyaya bağlanma, dünyalık şeyleri tercih etme temayülü ve arzusu demektir; dünyalıklaşma, dünyaya ait olma,

bu dünya ve nimetlerinin sevgisine gark olma eğilimi (Ra'd 13/26), dünyaya çakılıp kalma, dünya hayatına razı olma, dünya hayatının zevkini tercih etme (Tevbe 9/38) olarak da anlaşılabilir. Bu dünyayı tercih etme, bireysel ve toplumsal düzlemde, tercih etmenin şiddetine göre din, kutsal ve maneviyattan uzaklaşma demektir. İnsanda, bireysel ve toplumsal hayatta dinî ve manevi hayata girme eğilimi, muttakileşme temayülü nasıl mevcutsa, dünyevileşme temayülü de öyle mevcuttur. (Şems 91/8) Dünya hayatı, içindeki çekici şeyleriyle, imkanları ve nimetleriyle insanı cezbeden, insanda dünyevileşme temayülünü harekete geçiren bir özellik taşıır. (Âl-i İmran 3/14)

Esasen dünyevileşme, insanın ahiret-dünya dengesinden çıkıp gelip geçici olan dünyaya, dünyalık eşyaya, mala, mülke, paraya olması gerekenden, normal nasiplenilmesi gerektiği kadarından fazla meyletme ile gerçeklik bulan bir süreçtir; bu süreci tercih edenler, dini topluma yaymada din mühendisliği anlayışıyla hareket ederler; böyle olduğu içindir ki dünyevileşme rotasına giren kimseler, güç arzusunun peşinde olanlar ve gücü hedefleyenlerdir. (Kasas 28/77) Buna dayanarak denilebilir ki, insandaki dünyevileşme temayülünün ve dünyevileşmenin güç arzusu ve güç ile yakından ilişkisi vardır.

Aslına bakılırsa bir yandan güç arzusu, dünyevileşme temayülünü arttırır, beslerken; diğer yandan dünyevileşme temayülü ve dünyevilik, güç arzusunu derinleştirir. Dolayısıyla ilişki, karşılıklıdır. Fakat güç arzusu, daha temelde durmaktadır. Heva ve hevesinin, arzusunun peşine düşenler, dünyayı tercih ederler. (Araf 7/175-176) İnsan, güç arzusunu frenler, engeller veya durdurursa, dünyevileşme temayülü o oranda azalır, insanın dünyevileşme sürecine girişi o oranda zayıflar. Güç arzusu frenlenir veya engellenirse, daha doğrusu alt sınırlarına çekilirse, tabii ki din mühendisliğine yol açan bir dünyevileşme temayülü de azalır.

Bireysel ve toplumsal gerçekliğe dikkatli bir bakış, din mühendisliğinin insan hayatında varacağı tehlikeli boyutları gözler önüne serecektir. Güç arzusu, dünyevileşme, her türlü aracı meşru görme ve meşrulaştırma, paralel din, dine karşı din, din istismarı, gösterişçi dindarlık, takıyye, riyakârlık, gözetleme, şantaj, hak-hukuk çiğneme, şiddet, yıkıcılık gibi boyutlar, din mühendisliğinin en tehlikeli boyutlarındandır:

HER TÜRLÜ ARACI MEŞRULAŞTIRMA

Toplum mühendisliği yoluyla din anlayışlarını topluma empoze eden, baskı yoluyla kabul ettirmeye çalışan dinsel yapılar, güç ve iktidara, dünyevi güce erişmek için çok çeşitli stratejiler izlerler. Bunlardan biri, her türlü gayrimeşru aracı meşrulaştırmaktan kaçınmamaktır. İçinde bulunulan toplumsal, ekonomik, siyasî vs. sosyal ortam nasıl ise ona göre hareket etmek, bu tür örgütlü dinsel yapıların en önemli özelliklerinden biridir. İçki içmek, faiz yemek, tesettürden uzak durmak, çalmak, kopya çekmek, insan öldürmek, şantaj yapmak, şantajla tehdit etmek, dinlemek, gözetlemek vs., bu tür dinsel organizasyon veya örgütlerin, gerekli gördüklerinde kendi menfaatleri için yapabilecekleri ve de yapabildikleri gayrimeşrû işlerdir.

PARALEL DİN

Din mühendisliği yapan bir dinsel yapı veya grubun özellikleri incelendiğinde, kimi zaman onun asıl din, dinî yapı veya bünye içinde bir paralel yapı veya paralel din olarak ortaya çıktığı görülür. Öteden beri kendini merkeze alan; İslam'ı en iyi kendisinin temsil ettiğine inanan ve bunu özellikle insanlarla yerel ve küresel düzlemde geliştirdikleri ilişki biçimiyle de gösteren; kendini fırka-i nâciye, yani kurtuluş fırkası olarak gören bir dinî grup, cemaat, hareket veya tarikat, sosyolojik anlamda hem ana bünye Müslümanlarının, hem de herhangi

bir dinî grubun yanında bir tür paralel din veya paralel dinî yapı konumundadır.

DİNE KARŞI DİN

Dine karşı din, doğru dine karşı çıkarılan tahrif edilmiş dini ifade eder; doğru dini istismar ederek insanları ezen, zayıflatan, uyuşturan vs. dini ifade etmektedir. Bu yazıda dine karşı dinden maksat, sosyolojik düzlemde dinin bazı mensuplarının başka bazı mensuplarına karşı konumlanması, bir anlamda dindarlara karşı dindarlardır. Tarihte ve günümüzde buna birçok örnek getirilebilir. Tarihte bazı din, tarikat, hareket, paralel din ve dine karşı din konumundadır. Günümüzde ise küresel aktör ve kurumların projelendirdiği ılımlı İslam, Avrupa İslam'ı, Amerikan İslam'ı, Türk İslam'ı gibi isimlendirmelerle "İslam'a karşı İslam" haline gelen dinî doktrin, pratik veya hareketlerin ve bu "İslam'a karşı İslam"a uygun olarak faaliyet gösteren bir takım dinî akım ve hareketlerin varlığı bilinmektedir. Nitekim 17 Aralık 2013 tarihiyle başlayan 25 Aralık ile devam eden ve nihayet 15 Temmuz kanlı terörist darbe ve suikast girişimi boyutuna gelen küresel mesiyani darbe girişimlerinde başaktör olan Paralel Fetullahçı Terör Örgütü dine karşı din için açık bir örnektir. Sözün özü 17 Aralık ile birlikte başlayan süreçte yaşananlar ve 15-16 Temmuz iç savaş girişimi, sosyolojik anlamda dindarlara karşı dindarlar denilebilecek bir olaylar bütününe işaret etmektedir.

DİN İSTİSMARI

Din mühendisliği yoluna başvurarak topluma dinî anlayışlarını dayatmaya çalışan dinsel örgütlü yapıların veya siyasi düzenlerin en önemli boyutlarından biri, din istismarıdır. Onların din mühendisliği, din istismarcılığıyla desteklenmektedir. Denilebilir ki din mühendisi örgütlü yapılar, bir din istismarı organizasyonudurlar. Toplumu din istismarıyla aldatmanın

peşine düşenler, bizzat Allah adıyla aldatma yoluna başvurabilmektedirler. (Kur'an, 31/Lokman 33; 35/Fâtır, 5. Ayrıca bkz. 57/Hadid, 14)

GÖSTERİŞÇİ DINDARLIK

Güç arzusunun peşine düşüp dünyevileşme sürecine giren örgütlü din mühendisi yapı, küresel mehdici, darbeci terör örgütü Paralel Yapı (FETÖ/PDY) örneğinde olduğu gibi imaj ve gösterişle, gösterişçi dindarlıkla temayüz eder. Bu yapı, kendini sürekli olarak gösteri ve gösterişçi dindarlık üzerinden var kılan bir örgütlü dinsel yapıdır.

GÖZETLEME VE DENETLEME

Bu gösterişçi, istismarcı, din mühendisi örgütlü yapı, gösterişçiliğinin bir gereği olarak insanları gözetleme-denetleme (göz-denetim) işini ustalıklı yürütür. Türkiye'de ve küresel ölçekte para merkezli çalışan paralel derin yapının, dine karşı dinin, İslam'a karşı İslam'ın, siyasal, bürokratik, ekonomik, dinsel, hukuksal ve eğitimsel aktörler başta olmak üzere toplumu dinleme ve gözetlemeye tabi tutarak ve de bu yolla elde ettiği bilgi, resim, fotoğraf ve filmi yayarak kontrol etmeye çalıştığı görülmektedir. Derin paralel yapı, çeşitli ortamlarda cep telefonu, internet, kamera gibi elektronik araçlarla yaptığı dinleme ve gözetlemelerden elde ettiği ses, görüntü, resim ve her türlü bilgiyle toplum mühendisliği yolunda toplumu denetleme iradesini göstermiş ve onları kendisiyle pazarlığa oturtmak ve uzlaştırmak suretiyle dize getirmeyi hedeflemiştir.

Hiçbir ahlak kuralının geçerli olmadığı bu gözetleme ve yaygınlaştırma işi, hem devasa bir mahremiyet kaybına/yokluğuna yol açarken, hem de pek çok özel şeyin çirkinleştirilmesine ve çirkin şeylerin de meşrulaştırılmasına yol açmaktadır. Gözetleme ve yaymanın etkili bir surette gerçekleştirildiği bir darbe süreci yaşadığımız Türkiye'de, küresel aktörlerin yöne-

timinde her türlü gözetleme ve dinlemeyle düşünen, yazan, gayret eden, çalışıp üreten, başarılı siyaset yapan ve hükümet edenlerin mahremiyetlerini kamusallaştıran, tarumar eden bir para-derin yapıyla karşı karşıyayız.

Gösterişçi, takıyyeci, güce dayalı, ötekileştirici, dinî ayrımcılık yapan, her türlü aracı meşrulaştıran, gözetleme ve denetleme işi yapan, ilmi esas almayıp örgütlü hiyerarşik yapı temelli çalışan dine karşı din konumundaki paralel örgütlü dinî yapı; güç arzusu ve dünyevileşmeyle yöneldiği din mühendisliği yolunda her türlü şiddete, çatışmaya, teröre ve yıkıcılığa meyledebilir. DAİŞ, Boko Haram gibi örgütlü dinsel yapılarla 15 Temmuz kanlı darbe girişimine başvuran Paralel Dinsel Yapı örneğinde, din mühendisliğine yol açan güç arzusu ve dünyevileşmenin, dinsel bir yapıyı nasıl teröre yönelttiği ve yıkıcı hale getirdiği müşahede edilebilmektedir.

Anlaşılmaktadır ki, din mühendisliği; güç arzusu ve dünyevileşme temayülünden beslenmekte ve dönüp tekrar güce erişme arzusunu beslemekte; nihayet toplumu, dindarları, istenilen din anlayışı doğrultusunda bir kalıba sokmak için her türlü gayrimeşru aracı dahi meşrû görmek suretiyle şiddete, terörizme, yıkıcı boyutlara varabilmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu şekilde din mühendisliğine başvuranlara karşı eğitimle, hukukla ve her türlü meşrû vasıtayla mücadele etmek şarttır.

DOÇ. DR. MEHMET BOYNUKALIN
İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

KUR'AN MÜSLÜMANLIĞI

İslam Allah'ın yaratıp yeryüzüne belli bir süre imtihan için gönderdiği kulları olan insanlar için koyduğu bir hayat nizamıdır. Bu hayat nizamına uygun bir şekilde yaşadığı takdirde insanoğlu yaratıcısı ve mutlak sahibi olan Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirmiş olacak, en büyük ilahi ödül olan ebedi mutluluğu elde edecek, aksi takdirde en büyük ilahi ceza olan ebedi mutsuzluğa uğrayacaktır. İslam'ın inanç ve yaşayış ilkeleri bu esaslar üzerine kurulmuştur. Allah ilk yarattığı insan olan Hz. Adem'i peygamber kılmış ve ona hayatında uyması gereken birtakım ilkeler vahyetmiştir. İnsanla Yaratıcısı arasındaki bu kutsal bağ ilk günden itibaren kurulmuş, insanlar ilkelerden saptıkça onları yeniden doğru yola iletmek için Allah tarafından seçilmiş peygamberlere vahiyler gönderilmiştir. Dolayısıyla insanlık tarihi aynı zamanda bir peygamberler tarihidir. Görevlerine liyakatları sebebiyle Yüce Yaratıcı tarafından seçilen peygamberler yeryüzünde Allah'ın ilim, hüküm ve hikmetinin temsilciliğini en doğru, en iyi ve en güzel şekilde yapmışlardır. Peygamberlere gönderilen ve mutlak doğruyu temsil eden vahiy bilgileri kimi zaman bir kitap formunda olmuş, kimi zaman başka şekillerde olmuştur. Peygamberler tarihine baktığımızda kimi peygamberlerin kitap sahibi olduğunu, kimi peygamberlerin ise kitap sahibi olmadığını görü-

rüz. Dolayısıyla vahiy çeşitli formlar halinde peygamberlere ulaşmıştır. Bu kutlu silsilenin son halkası olan Peygamberimiz (s.a.s.)'in de aynı şekilde kimi zaman kitap formunda, kimi zaman başka şekillerde vahiy aldığı bilinmektedir. İslam dilinde birinci tür vahye Kitap/Kur'an, ikinci tür vahye sünnet denilmektedir. Geneli itibariyle baktığımızda hiç bir Müslüman Hz. Peygamber'in Kur'an dışında da vahiy aldığını inkâr etmemiştir. Zira İslam'ı oluşturan ve bir insanın Müslüman olmasını sağlayan temel ibadetler, farzlar, emir ve yasaklar Kur'an'da özlü/özet şekilde bildirildiği için bunların sadece Kur'an'a bakılarak anlaşılması ve hayata geçirilmesi mümkün değildir.

Meşhur hadisinde Hz. Peygamber: "İslam beş esas üzere kurulmuştur; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, oruç tutmak ve haccetmek," buyurmuştur. (Buhari, "İman", 1-2; Müslim, "İman", 19-22) Hemen her Müslümanın bildiği bu hadiste de bildirildiği üzere İslam'ın kelime-i şahadetten sonra birinci farzı olan namazın beş vakit olduğu; sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının vakitlerinin başlangıç ve bitiş zamanlarının belirlenmesi; sabah namazının iki, öğle namazının dört, ikindi namazının dört, akşam namazının üç ve yatsı namazının dört rekat olduğu, namazın iftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rüku ve secde gibi farzlarının nasıl edileceği gibi son derece önemli bilgi ve hükümler Kur'an'da bildirilmemiş, bunların bildirilmesi, açıklanması ve uygulamalı şekilde öğretilmesi sünnet aracılığıyla gerçekleşmiştir. Namaz dışında zekat, oruç, hac, fitre, kurban, adak, helal ve haram yiyecek ve içecekler, alışveriş, faiz, nikâh, boşanma, miras, kısas, diğer suç ve cezalar, cihad, savaş ve barış gibi hayatın her alanını ilgilendiren, ibadet, sosyal hayat ve uluslararası ilişkilerle ilgili hükümleri bulunan, topyekûn bir hayat nizamı olan İslam'ın bütün hükümleri Kur'an'da bildirilmemiş, Kur'an bu hükümlere kısa ve öz biçimde değinmiş, sünnet bu hükümlerin şartlarını ve uygulanma şekillerini detaylarıyla açıklamıştır. Esasen

Kur'an ve sünnetin İslam'ın iki temel kaynağı olduğu ilkesi bütün Müslümanlarca kabul edilmiştir. İslam'ın ilk gününden itibaren Kur'an ve sünnet Müslümanlar için iki vazgeçilmez kaynak olarak kabul görmüştür. Ancak Kur'an katışıksız ilahi kelam olması ve sübutunun kat'i, yani bize kadar gelişinde hiç bir şüphe bulunmaması sebebiyle İslam'ın birinci kaynağıdır. Sünnet ise Hz. Peygamber'in bize söz, fiil ve tasvip yoluyla öğrettiği bilgi ve hükümleri ihtiva eder. Manası Allah katındandır, ama söz ve uygulama beşer olan Hz. Peygamber'e aittir. Bu sebeple Kur'an lafız ve mana itibariyle vahiy, sünnet ise lafız değil ama mana itibariyle vahiydir. Ancak gereğiyle amel edilmesi bakımından Kur'an'ın emriyle, sünnetin hükmü arasında hiç bir fark yoktur. Zira ikisi de Allah katındandır; Kur'an'ı Allah'tan alan Hz. Peygamber, onun açıklaması ve uygulaması olan sünneti de aynı kaynaktan almış, zatında cemetmiş, bize yaşayarak öğretmiş ve bizim için güzel bir örneklik teşkil etmiştir. "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin ve Resül'e itaat edin." (Nisa, 4/59); "De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki; Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.'" (Âl-i İmran, 3/31); "Kim Resül'e itaat ederse o, kesinlikle Allah'a itaat etmiştir." (Nisa, 4/80); "Allah ve Resülü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resülüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır." (Ahzab, 33/36); "Andolsun, Allah'ın Resülünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 33/21) ve benzeri pek çok ayet Allah'a ve Peygamber'e itaati birlikte zikretmiş, birisine itaatin diğerine itaat anlamına geldiğini açıkça ifade etmiştir. Müslüman âlimler ve kitleler bu emirleri Kur'an ve sünnete uymak şeklinde anlamış ve asırlar boyunca bu şekilde uygulamışlardır. İslam âlimleri ve Müslüman kitleler bu şekilde davranmayı inançlarının bir gereği olarak görmüş ve Hz. Peygamber'den kendilerine nakledilen

bir söz veya uygulamayı duyduklarında ona itaat etmeyi, edep ve saygıda kusur etmemeyi bir şiar edinmişlerdir.

Sünnetin İslam'ın temel bir kaynağı olduğu ilkesini korumakla birlikte İslam âlimleri rivayet edilen bir bilgi veya hükümün gerçekten Hz. Peygamber'e ait olup olmadığından emin olmak için çeşitli yöntemler uygulamışlardır. Bu yöntemler farklılık gösterebilmiştir. Bu sebeple sünneti kaynak olarak kabul etme konusunda görüş birliği içinde olan Müslümanlar hangi rivayetin sahih, hangisinin zayıf veya uydurma olduğu konusunda farklı görüşlere sahip olabilmişlerdir. Bu ve benzeri farklı görüş ve icthadlar sebebiyle mezhepler oluşmuş ve detaylarda meydana gelen bu farklılık ümmet için bir zenginlik ve rahmet vesilesi olarak görülmüştür. Önemli olan meseleye bu yönden bakabilmek ve detaylarda meydana gelen bu farklılığı hoşgörülle karşılamaktır. Hz. Peygamber'in yetiştirdiği örnek sahabiler döneminden itibaren bu farklı anlayış ve yaklaşımlar mevcut olmuş ve yine o dönemden itibaren İslam âlimleri ilmî meselelerde ciddî tartışmalara giriştikleri halde bu yöndeki hoşgörülü anlayışlarını korumuşlardır. Ancak İslam âlimleri ortaya konulan farklı görüşlerin kabul veya reddi için önemli bir ölçüt getirmişlerdir. Bu ölçüt icmadır. Kur'an ve sahih sünnetle sabit olan bilgi ve hükümlerin bir kısmı üzerinde icma, yani İslam âlimlerinin görüş birliği oluşmuştur. İşte özellikle bu tür meselelerin, yani İslam âlimlerinin görüş birliği içinde olduğu meselelerin tartışmaya açılması kabul edilmemektedir. Zira bu meselelerde görüş birliğinin oluşması, bu meselelerin çok sağlam delillere dayandığını, konuyla ilgili ayetin anlamının kesin olduğunu ve ilgili sünnetin kesinlikle sahih olduğunu gösteren bir karine olarak kabul edilmiştir.

Günümüzde "Kur'an Müslümanlığı" ve benzeri söylem ve iddialarla ortaya çıkan grupları ele aldığımızda bunların farklı yaklaşımlar içinde olduklarını görürüz. Bu grupların bir kısmı İslam'ın bir kısım temel ve kesin hükümlerini inkâr ettikleri

için İslam dışı sayılmışlardır. Meselâ geçen yüzyılın başlarında Hindistan'da ortaya çıkan "Kur'ancılık" hareketinin bazı mensupları sünneti tamamen reddettikleri için namazın bilinen vakitlerini ve kılınış şeklini dahi inkar etmişler ve bu sebeple o bölgenin yüzlerce âliminin verdiği ortak bir fetvayla İslam dışı oldukları tescil edilmiştir. Aynı şekilde günümüzde adı ne olursa olsun herhahngi bir grup içinde Kur'an'da zikredilmeyen, ama sahih sünnetle sabit olmuş ve tüm Müslümanların icmasıyla kabul edilmiş hükümleri reddeden bir kimse veya grup varsa bu anlayışın İslam'la bir ilgisinin bulunmadığı açıkça ifade edilmelidir. "Kur'ancı" grupların çoğunluğu ise genel olarak sünneti bir kaynak kabul etmekle birlikte, sünnetin kabul veya reddi noktasında ölçütün Kur'an olması gerektiğini söylemektedir. Esasen bu ilkeye dıştan bakıldığında burada çok da hatalı bir yaklaşımın bulunmadığı söylenebilir. Ancak maksat başkadır. Maksat kendi heva ve hevesini Kur'an'a söyletmektir. Zira Kur'an ayetleri kısa ve öz ifadelerden oluştuğu için onların sünnet yoluyla açıklanması ve uygulanması gerekmektedir. Sünnetin getirdiği açıklamalar bir kenara bırakılınca "Kur'ancılar" Batıdan mülhem modernist ve benzeri hatalı ve ideolojik bakış açılarını rahat bir şekilde Kur'an'a söyletme imkanı bulmaktadır. Öte yandan sahih sünnetin tespiti ve bu bilgiyi elde etmek için belli bir ilmi çabanın harcanması gerekmektedir. "Kur'ancılar"ın büyük bir kısmı İslami ilimleri bilinen usulüne göre tahsil etmediklerinden bu ilmi çabadan kaçmakta ve kolaycılığı tercih etmektedirler. Bu tür hatalı yaklaşımlardan kurtulmanın yolu Kur'an ve sünnet bilgisini birlikte edinmek, sahabe ve onlardan sonraki nesillerde yetişen büyük İslam âlimlerinin Kur'an ve sünneti nasıl anladıklarına bakmak ve asırlardır yerleşmiş olan fıkıh ve usul-i fıkıh gibi İslami ilimler birikimini usulüne göre öğrenmek ve bu usule göre hareket etmektir. Bu zengin birikimden isabetli şekilde faydalandığımız takdirde çözülemeyecek hiç bir sorun kalmayacaktır.

DR. LÜTFÜ ÖZŞAHİN

DİNLERARASI DİYALOG GERÇEKTE NEDİR?

“Sen milletlerine (dinlerine) tabi oluncaya kadar Yahudiler ve Hristiyanlar asla senden razı olmazlar.” (Bakara, 2/ 120)

Diyalog, kelime olarak pozitif bir anlam taşımaktadır, Grekçe “dialogos” Latinceye “dialogus” sohbet etme anlamında geçmiştir ve nihayet diyalog, bireyler ve toplumlar arasında ya ekonomik, ya psiko-sosyal, ya da kültürel, ekonomik ve politik düzeyde olur. Diyalogun mutlaka çıkar gözetmemesi ön şart değildir. Zira, diyalogda bulunan kesimlerin elbette birbirlerinden bekleyecekleri, birtakım çıkarları, taktik ve stratejik hedefleri söz konusu olacaktır. Yani diyalog sadece tanımaya ve anlamaya yönelik bir mahiyet taşımamaktadır. Hatta denilebilir ki, Hristiyani anlamdaki, diyalogun örtülü esas amacı “misyon” ve davettir” Şimdi diyalogun tarihsel arka planı ile bu yargımızı güçlendirelim.

DİYALOĞUN KISACA TARİHSEL SEYRİ

Hristiyanlık tarihinde “diyalog” Vatikan’ın Yahudilik dışında, 1965’te Müslümanlarla ve diğer dinlerle aldığı resmi diyalog kararından çok önceleri işlevi olan bir kavramdır. Örneğin Hristiyanlık tarihinde diyalogla ilgili yazılan ilk eser en az 19 asırlıktır. Justin Martyr (ö. 163) Hristiyan inancını Ya-

hudilere anlatmak üzere “Yahudi Tyrpho ile Diyalog” ismiyle son derece hacimli bir eser kaleme almıştır. (A.M. Harman, *The Story of The Church*, Leichester 1985, s. 29) Burada amaç Yahudi Tyrpho tiplemesinin ışığında Yahudiler ve Hristiyanları bir çatıda buluşturabilmektir.

Orta Çağ’ın başlangıcında Aziz Benedikt Hristiyanlık dünyasındaki mezhepsel ve teolojik farkları ortadan kaldırmak yahut uzlaştırmak sueretiyle diyalog çerçevesinde küresel bir Hristiyanlık birliğine ulaşmak istemiştir. Yine Orta Çağ’da Yahudilikten dönmüş Fabiano Fiaghi tarafından yazılan “Dialogo Fra II Cathecuninoe II Padre Cathezicante (1582) adlı eser Yahudilerle Hristiyanlar arasındaki dinî ve teolojik farklılıkları, problemleri diyalog yoluyla çözmek istemiş konu ile ilgili Yahudilerin geleneksel kadim literatüründen faydalanmıştır. (Kenneth R. Stow, “The Burning of the Talmud” in 1553, in light of Sixteenth Century Catholic Attitudes Toward the Talmud” *Essential Papers on Judaism and Christianity in Conflict*, ed. Jeremy Cohen. New York and London 1991, s. 413)

Yine bir başka Yahudilikten dönen olan Petrus Alfonsi “Dialogus Petri et Moysi Judei” (Petrus’un Yahudi Musa ile Diyalogu) adlı bir diyalog eseri kaleme alarak Yahudilere karşı ılımlı ve toleranslı bir çizgi izleyerek Yahudileri Hristiyanlaştırmak istemiştir.

Dikkat edilirse bu yazılan eserlerde amaç Hristiyan dünyasında önemli bir problem oluşturan Yahudileri diyalog yoluyla Hristiyanlaştırmaktır. Yani yazılan eserler Hristiyan misyonunu temsil etmektedir. Daha sonra Avrupa’da 1600’lü yılların ilk çeğreğinde başlayan din savaşları yani Katolik ve Protestanlar arasında milyonlarca insanın ölümüne yol açan mezhep çatışmaları ile diyalog Avrupa’nın birliği ve selameti açısından daha da önem kazandı.

Batı dünyasında dinler tarihçisi ve din fenomenologu olan Rudolf Otto (1869-1937) 1921 de dünya ölçeğinde uluslar arasında tırmanan gerginlik ve savaş olasılığına karşı çeşitli din mensuplarını bir araya getirmeyi hedefleyen “Dinlerarası Birlik” adında bir oluşumu hayata geçirdi.

Daha sonra gelişen süreçte Dinlerarası Diyalog projesi daha da önem kazandı. Zira I. Dünya Savaşı’nda milyonların ölmesi ve bilhassa Avrupalı emperyal devletlerin birbirleri ile giriştikleri kanlı bir savaştan çıkmaları kilisenin özellikle Vatikan’ın Hristiyanlar arasındaki diyalog girişimlerini artırmasında etkili oldu.

Viyana doğumlu bir Alman Yahudisi olan Martin Buber (1878-1965) diyalog felsefesinin manifestosu sayılabilecek “Ich und Du-Ben ve Sen” adı ile bir kitap kaleme aldı. (Sharp, Eric J., “Dialogue of Religions”, E.R., ed. Mircea Aliade, New York 1987, IV, s. 346) Daha sonraki dönemlerde özellikle Protestanların da katkısı ile dinlerarası diyalog faaliyeti Avrupa’da hızla gelişmeye başladı. Nihayet Vatikan 1962 yılında Asya’nın da Hristiyanlaştırılması gerektiği kararını bir daha yeniledi. Ancak bu Hristiyanlaştırma faaliyeti eski klasik misyonerlik yöntemleri ile değil bu sefer diyalog yoluyla olacaktı. Özellikle İncüvistler-kapsayıcılar denilen grup diyalog faaliyetinin başını çekti. Exklusivistler gibi dışlayıcı gruplar, yani diyaloga karşı çevreler Müslümanlarla veyahut diğer Asya dinleri ile diyalogu engellemede başarılı olamadılar.

İşte bu nedenledir ki, 1962-1965 tarihleri arasında 141 ülkeden 2860 kadar temsilcinin katılımı ile gerçekleşen İkinci Vatikan Konsili, üç yıl içerisinde önemli kararlar aldı. Bu kararların en önemlisi şüphesiz “**Hristiyan Olmayanlar Sekreteryasının**” kurulması idi.

Artık Papa 23. John, Asya Kıtasının Hristiyanlaştırılması zamanının gelip geçmekte olduğuna inanıyordu. Fakat bu nasıl yapılmalıydı, zira daha önce denenen metodlar esas olarak misyonerliği içinde barındıran bilim kisveli yöntemlerdi; çok büyük çabalara rağmen istenilen sonuçlar alınamamıştı. Örneğin **Oryantalism**, (Doğu bilimcilik, özelde İslam dünyası), **Evangelion** (müjdeyi, yani İncil'i yayma), **Proclamation** (İsa Mesih'in Tanrılığını ve Kutsal Ruh olduğunu açığa vurma, davet), **Witness** (İsa'nın Tanrı oğlu olduğuna şahadet etme) tüm bu metod ve kavramsallaştırmaların misyonerlik faaliyetinden, yine sömürgeciliğin ve emperyalizmin keşif kolu olarak çalışmaktan başka bir şey olmadığını anlamak, Hristiyan olmayanlar için zor olmadı.

Durumu iyi analiz eden Vatikan, artık diyalog yolu ile Hristiyanlaştırma faaliyetine girecekti. Zira, diyaloga kapı aralayan İkinci Vatikan Konsili'nin kilise ile ilgili olan üçüncü bölümünde (Lumen Gentium, İnsanların ışığı) şöyle denilmektedir ki, bu diyalogdan Vatikan'ın ve Hristiyanların ne anladığının en büyük delilidir: *“Nihayet İncil'i henüz kabul etmemiş olanların, çeşitli biçim ve şekillerde Tanrı'nın Halkı'na katılmaları için yola koyulmaları öngörülmüştür. Ancak Tanrının Kurtuluş Yasası Yaratıcıyı tanıyanların hepsini İbrahim Peygambere inanıp, bizimle beraber tek Tanrıya inanan Müslümanları da kapsamaktadır. Kilise, Tanrının şerefini yükseltmek ve bütün bu umutsuz (Hristiyan olmayanların, Müslümanlar gibi) insanların kurtuluşunu gerçekleştirmek için Efendimizin Tanrının oğlu İsa'nın “her yaratığa İncil'i vaaz edin” (Markos, 16-16) şeklindeki buyruğunu daima hatırlayarak, özenle İncil'in yayılmasını amaçlayan misyonlarını kalkındırmakta ve sonuna kadar desteklemektedir.”*

Diğer taraftan, diyalogun başlatıcılarından 5. Paul da İkinci Vatikan Konsili'nde, diyalogun gerçek amacı konusunda, kon-

sil üyelerine şöyle seslenir: **“İncil, her yaratığa İncil’i vaaz için tüm dünyaya yayılın der; ben ise buna şunları da ilave ediyorum: Misyonerlik için yeni yollar hazırlamak, yeni yöntem ve vasıtaları gözden geçirmek, yeni aksiyonlar, enerjiler meydana getirmek gerekir.”** Ve sonunda diyalog ekibi hemen göreve başladı, önce Kardinal Marella, sonra sırası ile Kardinal Pignodelli, M. Jadot, Kardinal Arinze diyalog şemsiyesi altında misyon faaliyetlerine başladılar.

Evet, Vatikan’ın diyalogdan anladığı kelimenin tam anlamı ile budur. Öyle ki, evliliklerde bile artık Papalar devreye girmektedir. Zaten Benedictus’tan önce Mardin’de diyalog toplantısı yapılırken, tam da o gün Papa İkinci Jean Paul, tüm Hristiyanları Müslümanlarla evlenmemeye, eğer evlenmek zorunda kalırlarsa çocukları mutlaka Hristiyan yapmaya çağırdı. Biz de Hristiyanlarla evlenmeye özendirilmesinin aksine. Aslında Hristiyan diyalogcular kendi açılarından haklılar, çünkü kilise dogmasına göre, **“extra ecclesiam nulla salus.”** (Kilise dışında hiçbir hakikat yoktur!)

Öyleyse Mesih İsa’dan sonra gelen tüm dinler rafizi, yani sapkındır. Hiçbir diyalogcu kilise mensubu direkt söylemez ama asla İslam’ı vahyi bir din, Hz. Muhammed’i Allah’ın Peygamberi olarak kabul etmez. Zira kabul ettiğinde, Tanrı oğlu Mesih’in bir anlamı kalmaz. Zaten İslam gibi bir din, Hz. Muhammed gibi bir peygamber gönderilseydi, Baba Oğul’a, Oğul Havarilere, Havariler de Kiliseye bildirirdi. Bundan dolayı dikkat edilirse, hiçbir diyalog toplantısının sonunda, Kur’an’a, İslam’a, Hz. Muhammed’e atıf yoktur. Çünkü bu Hristiyan dogmaya aykırıdır.

Bırakın İslam’ı, Vatikan, Hristiyanlık içindeki Metodistler, Mormonlar, Albililer, Üniteryenler, Presbiteryenler, Ebionitler gibi mezhepleri bile kafir ilan etmiştir. Yani ne kadar diyalogda ol-

sak bile, bir Hristiyan yüzümüze maslahat gereği söylemese bile, her zaman bilinç altında sapkın bir dine inandığımızı asla unutmayacaktır. Onlar için İslam vahyi değil, sadece sosyolojik anlamda bir dindir. Düşünün, sapkın birisi ile hakikati temsil ettiğine inanan birisinin diyalogu ne derece sağlıklı olur? Ama bir Müslüman için burada hiçbir takıyye yoktur. Çünkü İslam, Hristiyan ve Yahudileri ehli kitap kategorisine koyar, yani onlar Teslis inancında ısrar etmedikleri sürece kafir değildirler. Ama Müslümanlar, Hz. İsa'nın "logos" olarak yeryüzünde Baba'nın (Tanrı) İsa'nın bedenine bürünmüş ilah olduğunu reddettikleri için, kesinlikle kilise dogmasına göre sapkıncıdır, yani kafirdirler.

Örneğin Oryantalistlerin en ılımlısı olan M. Watt bile, İslam'ın vahyi bir din olduğunu tam olarak itirafa yanaşmamıştır. Hz. Peygamber, Hristiyanlara, özellikle Luther ve Evangelistlere göre anti-christ'tir. Bundan dolayıdır ki, Bush'un dinî konulardaki en yakın danışmanları olan Pet Robertson ve papaz Jerry Falwel Graham, İslam'ı şerir bir din olarak nitelendirmektedirler. Burada denilebilir ki, efendim, biz diyalogu işte bunun için yapıyoruz. Yani bizim amacımız İslam'ın Batı'daki bu pejoratif imajını düzeltmek, barışı sağlamak ve Batılılara İslam'ı öğretmektir. Hemen belirtelim ki, bu saf niyetli yaklaşımlar, dış gerçekliği olmayan farazi bir iddiadan başka bir şey değildir. Neden? Birincisi; diyalogun Vatikan tarafından resmen yürürlüğe koyulmasından itibaren yapılan araştırmalara göre, İslam'ın imajı daha da kötüleşmiştir. Ve bizzat fanatik Hristiyanlar tarafından kasıtlı olarak terörle özdeşleştirilmiştir. İşin ilginç yanı, diyalog kararına rağmen İslam aleyhine olan kampanyalar da papazlar, piskoposlar ve kardinaler daha da etkin rol oynamaktadırlar. Dünya üzerinde barışı koruma tamamen boş bir sologandan ibarettir. Örneğin hangi diyalog

toplantısının Batı'nın, dolayısı ile Hristiyanların, Irak, Bosna, Sudan, Çeçenistan, Kosova, Telafer ve hakeza Filipinler ve Filistin'deki katliamları önlemede etkisi olmuştur?

Hangi diyalog toplantısında Kur'an'a saygısızlık yapılması bizzat Bush'un danışmanlarının İslam'a ve Efendimize yönelik meşum hakaretleri kınanmıştır. Bu ne biçim bir diyalog anlayışıdır?

Neden özellikle diyalog toplantılarında Peygamberimiz ve Kur'an dışlanır? Zaten bu bir diyalog değil, kelimenin tam anlamı ile Hristiyanlığın ve Greko-Romen, paganistik değerlerin propogandasının yapıldığı bir monologdan, endoktriner söylemden başka bir şey değildir.

Müslüman katılımcılar da **“figüran”** olarak yerlerini almaktadırlar, o kadar. Zaten diyaloğun **“teorisyeni”** kardinal Arinze bu konuda şöyle der: **“Kutsal yolcu olarak kilise, öteki dinlere mensup insanlarla sürdürdüğü diyalogun, kurtuluş diyalogu olduğunun bilincinde olmalıdır.”** [Yani sapkın kabul edilen Müslümanları son kurtuluşa erdirmek.]

Demek ki, diyalog, toplumun zannettiği gibi saf ve temiz bir proje değildir. Olamaz da. Özellikle teoloji-ilahiyat alanında hiç olamaz. Zira Hristiyanlar **“teslis”** inancından vazgeçemeyeceklerine göre ve yine Kur'an'ın **“Allah için ücüdür diyenler kafir olmuşlardır”** ayeti değişmeyeceğine göre, bütün bu diyalog toplantıları samimiyetten uzak kalmaya mahkum olacaklardır. Zaten Arinze ve Karl Barth gibi zevat diyaloğun mutlak anlamda **“misyon”** ve **“davet”** (mission and proclamations) temeli üzerinde olması gerektiğini açıkça yazmakta ve konuşmaktadırlar.

TEVHİD VE TEBLİĞ MERKEZLİ DİYALOG

İslam tarihinde elbette Peygamberimizin, sahabilerin, halifelerin ve Müslüman âlimlerin Hristiyan, Yahudi, Mecusi vs. gibi din mensupları ile diyalogları olmuştur. Ancak bu diyaloglarda İslam'ın özellikle **“tevhid”** noktasında kendilerine yönelttiği eleştiriler gizlenmediği gibi, İslam'ın bütünsel anlamından ve **“tebliğ”** faaliyetinden asla taviz verilmemiştir. Örneğin, Peygamber Efendimizin, dönemin en büyük imparatorluğunun reisi olan Heraklius'a yazdığı mektuptaki üslup ve azamet; bizim diyalogcuların kullandığı üslup ve retoriğe benziyor mu? **“Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, Allah'ın kulu ve Resulü olan Muhammed'den Rumların büyük reisi Heraklius'a... Hidayet'e ve hakka ittiba edenlere selam olsun. İlan ederim ki; seni tam bir İslami davetle İslam'a çağırıyorum. Müslüman ol, selamet bulursun. Müslüman ol ve Allah sana iki kat ecrini verir. Eğer yüz çevirirsen, tebaanın günahı senindir.”** (Bakınız: Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, 1/219)

Dikkat edilirse, Peygamberimiz bu mektubu kaleme aldırırken, İslam Arap Yarımadasının dışına çıkmadığı gibi, Müslümanların sayısı da milyanın üstünde değildir.

Sonuç olarak, Dinler arası diyalog toplantıları, öncelikle Müslümanları İslam hakkında şüpheye düşürme, keza sinsî bir şekilde Hristiyanlaştırma, etnik kimlikleri ön plana çıkarma, İslam'ı bir nevi protestanlaştırma ve alinasyon (yabancılaştırma) planlarını bünyesinde taşıyan Vatikan merkezli postmodern bir misyon hareketidir. Öncelikle Efendimizin şahsiyetli ve Kur'an merkezli önderliğinde Al-i İmran Suresi 64. ayeti kerimede buyrulduğu şekliyle diyalogun sürdürülebilir olduğunu söyleyebiliriz (Ayet mealen şöyledir: **“Ey kitap ehli sizinle bizim aramızda ortak eşit bir kelimeye gelin, Allah'tan**

başkasına ibadet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve birbirimizi Allah'tan başka rab edinmeyelim”...)

Dikkat edilirse ayet diyaoloğun ön şartı olarak tevhidi ortaya koymaktadır. Çünkü müesses Kilise (Tüm Katolik, Ortodoks ve Protestanlar buna dahildir. Zira bu üç mezhebe göre de İsa Logos olarak Tanrı-Baba'nın yeryüzündeki insan suretindeki mücessem şeklidir.) Paganizm'den mülhem Teslis'i-Üçlü İlah anlayışını Konsillerle Hristiyanlara dayatmışlardır. Karşı çıkan tevhid grupları Arius gibi katledilmişlerdir. Demek ki onlar tesliste direttikleri sürece teolojik düzlemde diyalogun anlamı yoktur. (Özşahin, Lütfü, Erken Dönem Hristiyanlık İncasında Tevhid ve Teslis Mücadelesi, EBİONİZM, Subrosa Yay. 2006 İstanbul)

PROF. DR. MEHMET ALİ BÜYÜKKARA
İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SÖYLEŞİ: ALİ AYGÜN

FETÖ/PDY tarafından 15 Temmuz 2016 gecesinde gerçekleştirilen kanlı bir darbe girişimine maruz kaldık. Ülke ve millet olarak geçtiğimiz süreci nasıl değerlendiriyorsunuz, nasıl bir örgütle karşı karşıyayız?

Evet, gerçekten çok büyük bir sıkıntıyı, belayı çok ucuz şekilde atlattık. Allah'ın sevdiği bir milletmişiz. Kanaatimce buna layık olduğumuz için Allah bu iyiliği bize bahsetti, önümüzü açtı. İnsanlar, dinleri, vatanları, milletleri için canlarını tehlikeye atma pahasına sokağa indiler. Ve teröristlere, darbecilere karşı, Türkiye düşmanlarına karşı büyük bir direnç gösterdiler ve bu oyunu bozdular, boşa çıkardılar. Bu darbe girişiminin arkasında yargının FETÖ/PDY ismini verdiği bir yapı var: Uzun haliyle Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması. Bu yapı uzun yıllar dinî bir cemaat olarak bilindi, tanındı. Fakat biz cemaat gibi çok önemli içerikler taşıyan bir kavramı bu örgüt için, bu yapı için kullanmamayı tercih ediyoruz. Özellikle son 3-4 yıldır bu yapının ne derece komplike, ne derece bilinmedik taraflarının olduğunu görmüş olduk.

Bu örgütlenme bildiğimiz klasik hayır hizmeti yapan cemaat boyutunun çok ötesinde çok farklı bir içerik barındırıyordu. Bunu tam olarak anlamış olduk son olaylarla. Artık biz bu

yapıyı daha iyi tanımlamak için “kült” kavramını kullanıyoruz. Kült aslında bize yabancı bir kavram. Batı’da, oraya özgü, çoğu Hristiyanlık bağlantılı bazı dinî yapılar için kullanılan tanımlayıcı bir kavram. Fakat görüyoruz ki, kült özellikleri bizim FETÖ/PDY’ye uyuyor. Tercih nedenimiz bu ve bu tanımlama genel kabul de gördü. Özellikle darbeden sonraki bilimsel, akademik yazılarda daha çok bu kavram üzerinden açıklamalar yapıldı.

Kültün iki önemli özelliği var: Kutsallaştırılmış lider etrafında bir grubun toplanmış olması ve dünyanın sonuna yaklaşıldığına dair birtakım güçlü inançlar taşımaları. Bu iki önemli karakter FETÖ/PDY’de bulunmaktadır. Mehdi-mesih iddiası üzerinden kutsallık atfedilen bir lider var, ikinci olarak da dünyanın sonuna yaklaşıldığına, zira zamanın kötüleştigiğine, seçilmiş bir neslin ve kadronun bu hali düzeltmek için bu lider tarafından hazırlandığına işaret eden bazen üstü açık bazen kapalı bir söylem ve kanaat var.

Çok komplike bir örgütlenmeyle karşı karşıyayız. Zaten bu yüzden anlamamız zorlaşıyor, zaten bu yüzden gafil avlandık. Yani bir darbe girişimine cüret edecek kadar gözü dönmüş bir yapı olduklarını kimse tahmin edemiyordu. Burada yöneticiler de akademisyenler de yani ne kadar ilgili insan varsa, istihbarat, kolluk kuvveti bu hususta büyük şok yaşadı. Sonunda gördük ki, işte bu iki yüzlü örgütlenme bu neticeyi doğurdu. Biz sadece bir yüzünün farkındaydık. O yüzü üzerinde daha çok odaklanmıştık. Ama gizlenen diğer bir yüzü vardı, bu biliniyordu fakat bu derece komplike olduğu, bu derece cüretkar olduğu tabii ki bilinmiyordu. Yaşadığımız şokun sebebi budur.

Cemaatin bir şeffaf örgütlenmesi var, bu kısım “Hizmet” ismini taşıyor. Herkesçe bilenen yüzü burası. Okullar var, med-

ya kuruluşları var, işadamları örgütleri var, birtakım dershaneler var, yazarlarla ilgili vakıflar, sivil yardım kuruluşları var. Burada örgüt lideri Gülen, bir kanaat önderi, bir İslam âlimi yahut Allah dostu, en fazla bir müceddit şeklinde algılanıyor. Fakat bir de karanlık yüzü var. Gizli örgüt ağları var ki, burada artık Gülen bir kanaat önderi olmaktan çıkmıştır, mesih/mehdi özelliklerine sahiptir. Gizli ağlar devlete sızma amaçlı çalışır. Kolluk kuvvetlerinde, askeriyede, yüksek bürokraside, yargıda kendi dinî kimliklerini, cemaatsel kimliklerini saklayan, bunun için takıyye taktiklerini kullanan bir yapıyla karşıyayız. Burada artık dikey bir hiyerarşiden bahsedemeyiz. Yani o merkezdeki mehdilik kültürüne en yakın insanlar, yatay şekilde ona en yakın insanlar hiyerarşide en öndedirler. Bu sayede örneğin bir astsubay generale emir verebiliyor, çünkü o mehdilik kültürüne daha yakın. Bilindik dikey hiyerarşi burada işlemiyor.

Gizli ağ örgütlenmesinde, devlete sızdırılmak istenen kişilerin çok erken yaşlarda örgüte devşirilmeleri çok önemli. Örgüt evlerinde dünya ile irtibatları uzun süre kesilen, başka kaynaklardan enforme edilmeleri engellenen, sadece tek yönden endoktrine edilen insanlardan bahsediyoruz. Bunları uygulayanlar kendilerine abiler, ablalar denen bu konuda yetiştirilmiş kimseler. İçlerinden zeki ve başarılıları normal yollarla, bu yetenekte olmayan sayıca daha fazla kesimi ise soru çalma, kopya çekme yöntemleriyle devlete sızdırıyorlar. Bunlar da kimliklerini saklayarak, uzun yıllar takıyye pratiğini uygulayarak o mehdilik kültürü etrafında görevleri ne ise büyük gizlilik içinde yerine getiriyorlar. Darbe girişimini zaten FETÖ/PDY'nin bu tarafı yaptı.

Bir de sempatanlar var tabii. Yani doğrudan örgüte bağlı olmasa da Türkçe olimpiyatları gibi, Abant Platformları gibi popüler çok sayıda etkinlik üzerinden bağlantı kurup, bir şe-

kilde bu insanları dine, millete hizmet eden insanlar olarak tanıyıp onlarla işbirliği yapmada bir beis görmeyen sempatican ağı var. Belki çıkar gruplarını da bunlara ekleyebiliriz. Onlar doğrudan bu örgütün ideolojisine bağlı olmasalar da, hatta karşı dahi olsalar bir yükselen güç olarak bu örgütü gördüklerinden bunlarla bağlantıya geçiyorlar. Daha çok menfaat temini için. Görüldüğü gibi çok komplike, çetrefilli bir yapıyla karşı karşıyayız. Bu durum darbeyi öngörmemizi imkansızlaştırdı. Darbeden sonra da tespit yapıp örgütü etkisizleştirmeyi zorlaştırıyor. Ayrıca dış bağlantıları, dünya ölçeğinde örgütün önünü açan küresel güçleri de bu bağlamda anmalıyız. Kısacası, Türkiye’den başlamak üzere bir mehdiyet/mesihîyet ideali doğrultusunda ülke ülke dünyayı zaptetme hedefinde olan bir kült hareketi olarak bu yapıyı tanımlayabiliriz.

Örgütün üst yapılarında bulunan, darbeyi yöneten kişilerin yüksek oranda ilahiyatçılar olduğunu görüyoruz. Bu bir tesadüf mü?

Örgütün otuz-kırk yıllık yapılanma sürecinde örgütlenmede yetersiz kaldıkları okullar, en az başarı sağladıkları eğitim-öğretim kurumları imam-hatipler ve ilahiyatlardır. Yani öbür fakültelerle mesela bir mühendislik, hukuk, öğretmenlik disiplinleriyle kıyaslarsak gerçekten görece bir başarısızlık söz konusu. Bunun sebebi imam-hatiplerde, ilahiyatlarda az çok sorgulayıcı bir din anlayışının hakim olmasıdır. “Aklınızı, beyninizi, kalbinizi bir yerlere teslim etmeyin.” tavsiyesi hocalarımızdan çok sık duyduğumuz bir nasihatti. Dolayısıyla uyanık bir din anlayışı çerçevesinde bu yapılara sempati tabii ki daha düşük olacaktır.

FETÖ/PDY bu okullara istedikleri şekilde sızamamaktan süreklili rahatsız olmuştur. Bunun özeleştirisini de kendi içinde

yapmıştır. Ama bu bir tarafa, şu anda tespiti yapılmış mevcut örgütsel yapıya baktığımızda bu başarısızlıkla ters orantıda piramitin üst katmanlarında çoğunlukla ilahiyatçıların bulunduğunu görüyoruz. Bu durum bir tezat, bir çelişki gibi görünüyor. İmam ismini verdikleri ülke liderleri, il liderleri veya bir meslek grubunun liderleri yüzde doksan oranında ilahiyatçılardan oluşuyor. Bunun sebebi şu: Öncelikle bahsettiğimiz gizli ağlarda geçerli olan ezoterik/bâtını dili en etkili şekilde bunlar kullanıyor. Zira bu dil güçlü bir dinî bilgi alt yapısı gerektiriyor. Bu eğitimden geçmiş insanlar da genelde ilahiyatçılar oluyor. Bir diğer husus ilahiyatçıların bir nevi müftü ve ruh sağlığı hekimi gibi istihdam edilmesi. Gizli ağlarda takıyye uygulamaların olduğunu konuştuk. Sürekli dindarlığını, ibadetlerini gizleme, günah işlediğini dışarıya gösterme şeklindeki pratikler normalde bir Müslümanın, dürüst bir insanın kabullenip uygulayacağı şeyler değil. Yani siz komple ikiyüzlü bir hayata mecbur ediliyorsunuz. Dolayısıyla büyük vicdan azapları yaşıyor. Yapılanlar hem kalplerde hem de iç halkalarda ister istemez sorgulanıyor.

Haliyle hem vicdani hem de fıkhi ve ahlaki olarak doğru olmayan bu davranış tarzını sahte de olsa yüce idealler öne sürerek meşrulaştıracak, yeri geldiğinde fetva verecek, din dilini kullanarak onları ikna edecek ve vicdan azaplarını hafifletecek görev adamlarının olması lazım. Bu iş Gülen adına ilahiyatçılar tarafından yapılmaktadır. Gülen de nihayetinde bir vaizdir, “din adamı” hüviyetinde bir insandır. Onun söylediklerinin bazen şerh bazen de ihtisar suretiyle tabana anlatılması da kendilerine ‘molla’ denen bu ekibin işidir. Ayrıca örgütün şeffaf ağlarında özellikle maddi bağışlar ve himmet toplanmasında din diline büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Yani ekonomik girdinin fazlalaşması için insanların bağış yapmaya motive edilmesi lazım. Burada da ilahiyatçılar imdada yetişiyor.

Ezoterik terimi ile neyi kastediyorsunuz?

Ezoterizm terimine bizim kendi kavramlarımız arasından en uygun gelen karşılık bätiniliktir. Bunlar Kur'an-ı Kerim, hadisler gibi dinin kaynak metinlerinin zâhiri yani görünen anlamlarını geri plana atıyorlar. Bu manaların dini anlamak için yeterli olmadığını söylüyorlar. Diyorlar ki, bunlar sıradan insanlara hitap eden metinlerdir, dolayısıyla asıl hakikati yansıtmazlar. Hakikat ise bu metinlerin altında gizlidir. Bu gizliliği ancak seçilmiş bazı insanlar bilebilir, dolayısıyla bu seçilmişlere tabi olanlar ancak hakikate ulaşabilir. Burada artık naslar, bilgi ve akıl devreden çıkmaktadır. Şiiler bu seçilmişlerin imamlar olduğunu söylediler. Hakikatin peşinde olmanın bu sırlı, saklı dünyası ezoterizmdir. Kült oluşumlarda çok rastlanan bir karakterdir.

FETÖ/PDY de ezoterik dili çok güzel kullanıyor?

Şeffaf ağlarda bu pek belli değil ama gizli ağlarda bu dil yoğun şekilde kullanılıyor.

Geçmişte buna benzer örgütlenmeler var mıydı?

FETÖ/PDY kendine mahsus bir örgüt. Ancak uygulamalarının bazılarını tarihteki bazı cemaatlerde, yine Gülen'in bazı tavırlarını bazı eski liderlerde görüyoruz. Değişik isimler, değişik gruplar var. Mesela bunların ilklerinden biri Muhtar es-Sekafi'dir. Ehlibeyt adına Emeviler'e karşı isyan eden bir şahıstır. Kendisi Ehlibeyt büyüklerinin arkasına gizlenmiştir; halkla irtibatını kuvvetlendirmek için de "İlahi olan" ile yani Allah ile temasta olduğunu ima eden birtakım iddialarda bulunmuştur. Hemen bunun peşinden aklımıza gelen bätini hareketlerdir. Bätiniler ezoterik dili İslam tarihinde belki sistematik olarak ilk kullanan kesimdir. Dinî metinlerin bir zâhiri, yani bakıldığında, okunduğunda hemen anlaşılacak manaları vardır. Bätin-

niler ileri sürer ki, bunların dışında metinlerin bir de görüldüğünden farklı saklı manaları bulunmaktadır ve bu manaları sıradan insanlar bilmez. Bunu sadece seçilmiş insanlar bilir ve bu kişilere imam denir. Yani dinin hakikati, zahirde değildir, bätındadır.

Bätini bir oluşum olan Karmatiler 4. hicri yüzyılda İslam dünyasında terör estiren bir grup olarak karşımıza çıkıyor. Bätinilerden diğer bir grup olarak Fâtımiler, Mısır'da 250 yıl sürecek bir devlet kurmaya muvaffak oluyorlar. Fâtımi idaresi İslam dünyasının her tarafındaki gizli davetçileriyle kendi liderliklerine, alternatif halifelerine adam ve maddi kaynak topluyor. Kahire'deki Fatımi imamına bağlı olan davetçi kimliğindeki bu ajanlar, Kahire'den binlerce kilometre uzakta mesela Hindistan'da yahut Yemen'de sıradan bir esnaf olarak veya bir devlet memuru olarak vazife yapıyorlar. Bu arada kendi davalarına insanları davet ediyorlar. Muhataplarını Kahire'deki imama bağlamaya çalışıyorlar.

Bunların ardından İran'da Fâtımilikten doğan Haşhaşiler tarihte şöhret bulmuş diğer bir oluşumdur. Başlarında Hasan-ı Sabbah vardı. Haşhaşiler mana olarak "haşhaş çekenler" demek. Ama bu konu işin masalımsı tarafı. Yani haşhaş içmek, sarhoş olmak, sahte "dünya cennetlerine" kendilerini bağlamak şeklinde birtakım rivayetler var onlar hakkında. Fakat işin renkli tarafı bir tarafa, Haşhaşileri haşhaşi yapan onların kesin inançlarıdır ve kutsadıkları liderlerine olan kesin bağlılıklarıdır. Yani Hasan-ı Sabbah ve onun arkasından gelen Alamut liderleri kendilerine fedai denen, istediklerini yaptırabilecekleri istihbarat ve eylem adamları istihdam ediyorlardı. Uyguladıkları terörle uzun yıllar Selçuklu devletini felç ettiler. Pek çok suikast girişiminde bulundular, pek çok insanın hayatına kastedtiler.

FETÖ/PDY ile Haşhaşiler arasında nasıl bir benzerlik kuruyoruz? Adamları koşulsuz ve sorgusuz bir itaat halindedir. Sanki robotlaştırılmışlardır. Sonra da onlara istediklerini yaptırabiliyorlar. Liderleri onlara Alamut surlarından “atlayın aşağı” dese bu emri duraksamadan yerine getiriyorlar. Diğer bir benzerlik bugünkü ve tarihteki bu iki oluşumun ikisinin de bâtını/ezoterik bir dili kullanmaları. Yine ikisinde de takıyye pratikleri var. Görüleceği gibi Haşhaşilik ile FETÖ/PDY’nin birçok benzerlikleri mevcut. Mirza Gulam Ahmet gibi, Mirza Hüseyin Ali gibi Kadıyanilik ve Bahailiğin 19. yüzyılda yaşamış kurucularının da mesihiyet ve mehdiet üzerinde çeşitli iddialara sahip olduklarını görüyoruz.

Batı’da da benzer özellikli örgütlenmeler var. Bunların en ilginçisi Opus Dei’dir. 1920’lerin sonunda bir Katolik örgütü olarak doğmuştur. Çoğunlukla gizlilik esasıyla çalışan bir oluşumdur. Devlete sızmaktadırlar, önemli mevkileri ele geçirmeye çalışmaktadırlar. Bu yolla ekonomik rant elde etmektedirler. Eğitim kurumları kurmaktadırlar. Tüm bunları Vatikan adına yapmaktadırlar. Opus Dei Vatikan’ın onay verip meşru saydığı bir örgüttür. Faaliyetlerinde sık sık mafyatik yöntemlere başvurmaktadır. Bu yüzden “beyaz eldivenli mafya” tabiri kullanılmıştır bu örgüt için. 15 kadar üniversitesi, 150 kadar okulu vardır Avrupa ölçeğinde. Bu saydıklarımız dışında da elbette örnekler var, ama söylediğim gibi, başkalarıyla birtakım benzerlikleri olsa da FETÖ/PDY’yi biz kendine mahsus bir örgüt olarak görmeliyiz.

Takıyyeci dinî gruplar sadece devlete sızmakla kalmamakta, hayatlarını sürdürürebilmek için uygun cemaatler içinde saklanmaktadır. Mevcut gruplardaki marazi semptomlar nasıl

teşhis edilmeli, yeni Haşhaşi yapıların oluşmaması için neler yapılmalı?

Gerçekten bu nokta önemli. Tamam, darbe girişiminden sonra devletimiz önlemler aldı, alıyor ama kendisini gizlemeyi prensip edinen yapılarla mücadele çok zordur. Az önce bahsettiğimiz Alamut Haşhaşiliği'ni mesela tekrar hatırlarsak, Moğollar, Alamut hakimiyetini 1256 yılında yıkıyorlar, fakat bu yapı 1850 yılına kadar yaklaşık 6 asır kendini hiç belli etmeden hayatiyetini devam ettiriyor. Moğollar zamanında Sünni tarihata sızıyorlar. Haşhaşi imamlar, tarikat piri kisvesi altında kimliklerini gizliyorlar. Bu dediğim şeyler İran'da vuku buluyor. 1500'lü yıllardan itibaren ise, İran halkı Safeviler elinde Şiileşince bu sefer Şii tarikatlarına sızıyorlar. Tarikatlarda da az çok Bâtıniliği andıran işari bir dil hakim olduğu için, onlarla buluşmaları, uzlaşmaları gayet kolay oluyor. İran'ın o sıradaki yöneticileri olan Kaçar hanedanına kız alıp kız veriyorlar. Bu evlilikler vasıtasıyla idareciler ve önemli şahsiyetlerle olan bağlantılarını sağlamlaştırıyorlar. Bu bağlantılar üzerinden vali dahi oluyorlar.

FETÖ/PDY'nin de uyguladığı bir yöntemdir bu. Kendileri dışındaki önemli insanlar, zengin aileler, planlı programlı şekilde tasarlanan evlilikler yoluyla örgütün ağları içine alınıyor. Aynı şekilde başka dinî cemaatlara, hatta dine karşı olan sol, Marksist gruplara adamlarını sokuyorlar ve onları liderlik makamlarına kadar yükseltiyorlar. FETÖ/PDY'nin artık bildiğimiz yöntemleridir bunlar. Aynısı İran'da Bâtıniler tarafından uygulanmıştır. Peki 1850'den sonra ne olmuştur? Bu dönemde o topraklarda bulunan sömürgeci İngiliz yönetiminin himayesinde ve desteğiyle Hindistan'da kendilerini açığa vuruyorlar. Ağahanlar adı altında bir aile, biz Alamut imamlarının

devamınız diye ortaya çıkıyor. Zaman sömürgecilik dönemidir. İslam âlemi sahipsizdir. İngilizler bu bölücü potansiyeli keşfetmiş, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için önlerini açmıştır.

Şimdi sorunun diğer kısmına gelirsek, biz mevcut diğer yapılarda, bu FETÖ/PDY’de iskaladığımız semptomları nasıl algı-larsınız? Bu semptomların hemen akla gelenleri nelerdir? Mesela liderliğe kutsallık atfetme, liderliğin aşırı büyütülmesi, liderin sorgulanmaz hale gelmesi mühim bir belirtidir. Peygamberimiz bile “Ben Allah’ın kulu ve Rasulüyüm.” demiştir. Kullu-ğunun, insan oluşunun altını çizmiştir, “Bunun dışında bana başka bir unvan vermeyin.” demiştir. “Hristiyanlar, Hz. İsa’yı gereğinden fazla yücelterek şirke düştüler.” uyarısını yapmış-tır. Liderliğin her sözünün bir nevi vahiy, en azından sünnet şeklinde algılanması, liderin her hareketinin taklit edilmesi gerçekten çok problemlili bir duruma işaret etmektedir.

Diğer bir belirti dünyevileşmedir. Mesela bu hal özellikle ta-rikatlarda mevcutsa sorun ciddi demektir. Zira tarikat dedi-ğimiz oluşumlar manevi hayata yatırım yapan cemaatlerdir. İnsanlar tarikatlara girerek manevi hayatlarını güçlendirmek, geliştirmek isterler. Biz buralarda “dünyaya yatırım” emarele-rini görüyorsak gidişatın iyi olmadığını anlamalıyız.

Yine şeffaf davranmama, sırlı bir gizlilik içinde faaliyetlerini yürütme, dışarıya açık olmama, mensuplara kod adı verme gibi davranışlar patolojik uyarılar verir. Camilere gitmeme, kendilerine mahsus mescitler oluşturma gibi tavırlar da sı-kıntılıdır. Mensuplarını tabii çevresinden ve en önemlisi aile-sinden uzaklaştırma, onları bir enformasyon kontrolüne tabi tutma, sadece kendi kitaplarını okutma, başka gazetelerden, dergilerden, TV kanallarından yararlanmalarına, başka medya araçlarına bakmalarına müsaade etmeme şeklindeki davranış-

ları görürsek yine alarm zilleri çalıyor demektir. İtirazın yasak oluşu, “biz seçilmiş insanlarız” kanaati, “bizim dışımızdakiler önemli insanlar, cemaatler değildir” şeklindeki bir ötekileştirme, dinen şüpheli şeylerin meşrulaştırılması pek tabii ki problemlidir. Şüpheli şeyler sadece fıkhi meselelerle ilgili değildir, itikadi şüpheliler de bu noktada önem arz etmektedir. İtikadeden şüpheli husulardan kaçınılması lazımdır.

Bu tür dinî yapıların toplumu bir kez daha aldatmasına fırsat vermemek için Diyanet ve ilahiyat camiasına neler düşüyor?

Bir defa ortadaki sorunları/sorunlarımızı açıkça ortaya koymak zorunda olduğumuzu, bunları tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Yani öncelikle özeleştiri yapmalıyız. Biz niye zamanında bunları fark edemedik, niye yerinde müdahale edemedik, ne gibi mülahazalarla ses çıkarmadık...? Cumhurbaşkanımız, Diyanet İşleri Başkanımız açık yüreklilikle bu özeleştiriye yaptılar. Bunu yapmazsak işe başlayamayız zaten. Kendi hatalarımızı, eksikliklerimizi, ihmallерimizi dürüstlikle ortaya koymalıyız. Diyanet'ten başlayacak olursak, bir zamanlar 1970-80'li yıllarda Diyanet diğer dinî cemaatlere karşı mesafeliydi. Bu durum, 2000'li yıllardan itibaren değişti. Geline nokta kanaatimce güzel bir durum. İnsanlar, resmi dinî kurumlar etrafında ne kadar isterseniz isteyin toplanmazlar. Resmîyetin yüzü daima soğuktur. Mutlaka daha başka ihtiyaç ve arayışlarla başka insanların, grupların peşinden giden kesimler olacaktır. Bu tutum fitrîdir, önleyemezsiniz. Bu nedenle cemaatleri yok sayma, onları görmezden gelme beyhude bir çabadır.

Diyanet bu hususta iyi bir yere geldi. Bir konsensüs makamı olarak onların önünde, tepesinde resmî bir mekanizma olarak kabul gördü. Çünkü Diyanet'in kuruluşunda dinî hayatın düzenlenmesi gibi devlet tarafından tayin edilmiş bir görevi var.

Bu vazifeyi hem kurum teşkilatıyla hem de Din İşleri Yüksek Kurulu'nun görüş ve fetvalarıyla yapıyor. Ve elhamdülillah bu müdahale genel kabul görüyor. Düzenleme ve denetleme işi, o gergin duruma dönmeksizin işletilebilir.

İlahiyat fakültelerindeki eğitime baktığımızda gerçekten İslam âleminde ileri bir noktadayız. Bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hem İslam dünyasının birikimini, müktesebatını önemseyen hem de bugüne dönük yenilenmeleri ihtiva eden bir müfredatı var görünüyor. Fakat hepimiz ilahiyatlarda okuduğumuz için pratikte bunun işletilmediğini biliyoruz. Daha çok eskiye dönük bir öğretim uygulanıyor. Eski âlimler, eski kitaplar, bundan 500, 1000 yıl önce yazılmış eserler üzerinden gidiyoruz. Bu gerekli, çünkü kökümüzü, geleneğimizi tanıyoruz. Fakat bir türlü günümüze gelemiyoruz. Üstelik eskiyle uğraşmak yüceltiliyor, bugünü konuşmak küçümseniyor, ilmî bulunmuyor bazı çevrelerde. İlahiyat fakültelerindeki öğrencilere baktığımızda eski âlimleri, eski mezhepleri vs. çok iyi biliyorlar ama bugün İslam âleminde ne oluyor, ne bitiyor, kim ne yapıyor bunları bilmiyorlar. Bu durum ciddi bir eksikliktir. Bugünü anlatmamız lazım ilahiyat öğrencilerine, imam-hatip öğrencilerine. Bunun için güçlü bir kelâm müfredatının olması lazım, güçlü bir mezhepler, akımlar müfredatının olması lazım. İslam dışı akımları da iyi tanınması lazım. Aksi takdirde skolastik bir eğitim sistemine mecbur kalırız ki bu FETÖ/PDY gibi problemlerin altından kalkmada, baş etmede hiç yeterli olmaz. Bunun için mevcut müfredatın bugüne bakan yönüyle geliştirilmesi gerekir.

İslam ümmetini parlak dönemlerine döndürme ve kötü gidişata artık bir son vermek için İslam coğrafyasındaki diriliş, yenilenme, düzeltme ve iyileştirmeye nereden başlamalıyız?

Öncelikle kadim geleneğimize, yani o orta yolcu ana mecramıza can vermeliyiz. Şu an İslam dünyasının yaklaşık % 90'ı kendisini Ehl-i sünnet vel-cemaat olarak tanımlıyor. Bunların çok büyük kısmı ya Hanefi-Maturidi ekole, ya da Şafii-Maliki-Eş'ariliğe bağlı. Ama Sünnilik deyince bugün kimler görüntüdedir? Sünniliği kimler manipüle etmektedir? Ezoterik-bâtını dili olan FETÖ/PDY türü yapılar bir tarafta, Taliban, el-Kaide gibi metinci, literatist, dışlamacı, tekfirci yapılar diğer tarafta. Bunlar maalesef Sünniliği temsil ediyor.

Aslında bu oluşumların önünü açan küresel güçler var. Farkında değiliz. Bu güçler, uçlardaki bu oluşumları Sünnilik ana omurgası üzerine yerleştirmek istiyorlar. Dünyaya Müslümanlığın ve Sünniliğin bunlardan ibaret olduğu mesajı veriliyor. Ana mecra ve onun sahil çizgisi böylelikle tahrif ve tahfif edilmiş oluyor.

Hayır, bunlar zararlı gruplardır. Ortaya koydukları hayırlı işleri bulunmamaktadır. Bunun ilanı da tek başına yeterli değildir. Bizim kadim geleneğimizi popülize edecek, gençlerimizin önüne koyacak, nakle bağlı ama akli da geçerli bir dinî ölçü olarak ortaya koyan, dindarlığın zahiri tarafı yanında manevi hayatı da güçlendirmeye çalışan o bizim geleneğimizi, ana mecramızı gençlerimize anlatmamız, öğretmemiz lazım. Okullarımızdaki müfredatlar, camilerimizdeki programlar hep bu gayeye matuf hazırlanmalı.

19. yüzyıldan itibaren Müslümanlar büyük bir felaketin içinde. Sömürge oldular, bağımsızlıklarını kaybettiler, liderliklerini yitirdiler. İşgale uğramayanlar da çoğunlukla büyük emperyalist güçlerin tayin ettiği birtakım işbirlikçi yöneticilerin

zulmü altına girdiler. Müslümanlar “biz nerede hata ettik” sorusunu haklı olarak sordular. “Nasıl ayağa kalkmalıyız”ın cevabını aradılar. Fıkıh sahasında çözümler konuldu: Sigorta, faizsiz bankacılık gibi, kadın hakları gibi, İslami devlet modelleri gibi özgün, kıymetli cevaplar üretildi. Fakat kanaatimce ahlak sorunumuz ihmal edildi. Ciddi ahlaki sorunlarla karşı karşıyayız. Müslümanlar, yaşadıkları global kapitalist dünyada ahlaklı olmak ve kalmak zorundadırlar. Tamam, İslam’a uygun bir ekonomi, siyaset, hatta şer’i yasalar. Fakat bunlar İslami ahlak ile bütünleşmemiş ise, işte FETÖ/PDY, Daes, Taliban gibi yapılarla karşı karşıya kalınız. Cenab-ı Peygamber “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” buyurdu. Ahlak olmayınca İslam düşüncesi ve siyaseti ne kadar gelişmiş olursa olsun bir işe yaramaz. Düzen, sebat, çalışkanlık, dürüstlük, fedakarlık, vefa, adalet, ehliyet gibi onlarca ahlaki vasıfla yeni nesilleri donatmaz isek istikbalimiz karanlık demektir. Bu iş tabii ki sadece birtakım okul dersleriyle olmaz. Kitaplarda ahlaki bahisler açmakla da olmaz. Ahlakın yaşanması lazım. En büyük problemimiz iyi örnekler olamamamızdır. İnsanlara güzel misaller sunamamamızdır. Bunun resmî kurumlar eliyle yapılmasını da beklemiyoruz. Bizim Anadolu İslamlaşmasında âhiliğin, fütüvvet teşkilatının önemi çok büyük. Asya’nın büyük bir kısmı, Güneydoğu Asya dediğimiz Hindistan’dan Filipinler’e kadar o geniş bölge tek bir kılıç çekilmeden, tek bir kurşun sıkılmadan İslamlaştırıldı. Ahlaklı tüccarlar bunu gerçekleştirdiler.

Son olarak iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

Büyük bir badire atlattık. Bu olaylarla Cenab-ı Hak öncelikle bizi bize gösterdi. Dünyevileştik diyorduk. Böyle değilmiş çok şükür. İnsanlar dinleri, vatanları uğruna ölüme gittiler, hayatlarını hiçe saydılar. Dünyevi kazanımlarını bir kenara ittiler. Bu fedakarlık gerçekten çok büyük bir nimettir. Buna şükret-

memiz, bunu korumamız ve geliştirmemiz lazım. Bu sıkıntıları, kötülükleri bize yaşatanlara da ne cezaları varsa verilmeli, bu konuda hiçbir iltimas olmamalı, fakat bu adaletli şekilde yapılmalı. Kurunun yanında yaş yanmamalı. Çünkü adaletten saparsak daha kötü şeylerle karşı karşıya kalırız. “Bir topluluğa olan nefretiniz sizi adaletsizliğe sevketmesin.” (el-Mâide, 8) diyor Rabbimiz. Ve en önemlisi bu tür hadislerle tekrar karşılaşmamak için sadece Türkiye’de değil İslam âleminde gerekli tüm tedbirler alınmalı.